

TARTU ÜLIKOOL
USUTEADUSKOND

Jane Andreitšik

**MAAUSULISTE NOORTE USKUMUSED JA
USULINE PRAKTIKA**

Magistritöö

Juhendaja

Dr (theol) Olga Schihalejev

Tartu 2014

Magistritöö on valminud uurimisprojekti „Noorte usuliste veendumuste ja usulisse mitmekesisusse suhtumise kontekstuaalsed tegurid“ raames. Uuringut toetas Euroopa Liidu Regionaalarengu Fond (Kultuuriteooria tippkeskus) ning ETF-i grant

98108.

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
1. MAAUSU KUVAND	11
1.1 Mis on taara- ja maausk?	11
1.2 Maausulised	16
1.3 Maausulised uskumused ja kombed	18
1.4 Maavalla Koda	21
2. UURINGU KIRJELDUS	24
2.1 Uuritavate tutvustus ja valiku põhjendus	24
2.2 Uurimuse käik ja teemad	26
3. TULEMUSED	29
3.1 Maausulise maailmavaatelse enesemääratlemiseni jõudmise tegurid...	29
3.1.1 Sotsialiseerumine maausku	29
3.1.2 Esimesed mälestused ja eneseotsingud	33
3.2 Maausuline maailmapilt maausuliste noorte silmis.....	36
3.2.1 Maausk ja maausuliseks olemise tähendus	36
3.2.2 Tänapäeva maausu ja esivanemate usu erinevused.....	38
3.2.3 Ristiusule vastandumine	40
3.3 Pühapaigad, pühad paigad ja üleloomulikud/silmaga nähtamatud reaalsused	43
3.3.1 Hingestatud maailm	43
3.3.2 Jumalate roll noorte maausulises maailmapildis.....	46
3.3.3 Haldjad ja vaimud	47

3.4	Tavad ja rituaalid	49
3.4.1	Pühade ja tähtpäevade-aegsed kombed	49
3.4.2	Igapäevased tavad ja isiklikud rituaalid	55
4.	ARUTELU JA JÄRELDUSED	58
	KOKKUVÕTE.....	62
	KIRJANDUS JA ALLIKAD	64
	SUMMARY	71

SISSEJUHATUS

Teema valiku põhjendus

Käesolev magistritöö valmis uurimisprojekti „Noorte usuliste veendumuste ja usulisse mitmekesisusse suhtumise kontekstuaalsed tegurid“ (ETF 98108) raames, milles osalejad uurivad ühe kristliku konfessiooni või mittekristliku usundilise või sekulaarse maailmavaate esindaja(te) usulist praktikat ja usulisi veendumusi. Minu juhendaja dr Olga Schihalejev tutvustas seda projekti 2012. aasta sügissemestril toimunud seminaris „Uurimismeetodid religioonipedagoogikas“, millest ajendatuna tekkis mul mõte uurida maausulisi noori. Esmalt seetõttu, et teaduslikke töid maausuliste noorte kohta minu andmetel varasemalt tehtud pole, teisalt seetõttu, et mul on tekkinud huvi maausust rohkem teada saada ning kolmandaks seetõttu, et noorte usuliste veendumusteni jõudmise tagamaade uurimine on äärmiselt huvitav. Seega on oluline uurimisprobleem, kuivõrd on perekond/lähedased seotud noore inimese maausuni jõudmisega.

2000. aasta Eesti rahvaloenduse andmetel oli taara-ja maausulisi kokku 1058. 2011. aastal kokku 2972 (maausulisi 1925). 15–19-aastasest oli maausulisi 24, 20–24-aastaste seas 88. Väga suur enamus on maausuliste seas eesti rahvusest ja 45% maausulistest on kõrgharidusega. Enamasti elavad maausulised Harju- või Tartumaal. (Eesti Statistika: 2013)

2014. aasta jaanuaris ja veebruaris läbi viidud ning värskelt valminud uuring eestlaste religioossusest – „Religioossed suundumused Eestis (RSE) 2014“ – „keskendus *new age*’i (uue vaimsuse), kristluse, maausu, aga ka religioonivaenulikkuse mõjude väljaselgitamisele Eesti tänasel religioonimaastikul.“ (Tartu Ülikool 2014a). Uuringu tarbeks küsitleti 1100 inimest, kellest üle poole nõustus sellega, et neil on kirikutest ning religioonidest sõltumatu oma usk. 61% küsitletud eestlastest pidas Eesti rahva õigeaks usuks maausku, kuid vaid 4% neist määratles end maausulisena. (Tartu Ülikool 2014b).

Küsitluse koostaja, Tartu Ülikooli religiooniuuringute vanemteadur Lea Altnurme on juba varasemalt tõstatanud küsimuse maausu poolehoidjate ja maausu konventsioonidekohase defineerimise kohta. Ta ütleb, et: „seni on jäänud selgusetuks, mil määral on need poolehoidjad seotud maausuga sellisel viisil, mida võime lugeda maausuliste kodulehel ja kohata nende ühiskondlikes aktsioonides.“ (Altnurme 2010: 21). Küsimustele vastuste leidmiseks tuleks Altnurme arvates uurida kõigepealt uurida, mida maausk tähendab ehk siis kuidas seda mõistetakse, mis sõnumit arvatakse seda kandvat, mis funktsiooni see täidab jne. (*Ibid.*)

Seega on ka käesoleva magistritöö raames suurepärane võimalus leida kasvõi osaliselt vastuseid eelnevatele küsimusepüstitustele just läbi noorte inimeste vaatevinkli.

Töö eesmärgid ja uurimisülesanded

Minu töö eesmärkideks teada saada, kuidas ja millistel põhjustel on erineva taustaga noored jõudnud maausuni, milline ja kui suur mõju on olnud seejuures lähedastel ja milliseid tegureid veel noored enda jaoks oluliseks peavad. Samuti soovin välja selgitada, kuidas maausulised noored maailma ja ümbritsevat maausu kontekstis mõistavad, milline tähendus on sellel nende jaoks isiklikult ning kuidas see nende igapäevaelus väljendub.

Püstitatud eesmärkide saavutamiseks olen koostanud intervjuuküsimused (LISA), milledele vastuste leidmiseks viisin läbi poolstruktureeritud intervjuud viie maausulise noorega.

Uurimismetoodika

Käesoleva uurimuse näol on tegemist on avastusliku uuringuga (*exploratory research*), mille eesmärgiks on markeerida seni uurimata või vähe uuritud fenomeni ja mille põhjalt oleks võimalik edaspidistes võimalikes uurimustes paremini püstitada hüpoteese ning fenomeni täpsemalt uurida (Jupp 2006: 111).

Tegemist on kvalitatiivsetel süvaintervjuudel põhineva uurimusega. Bill Gillhami arvates sobib intervjuu väiksema hulga inimeste uurimiseks, kellest igaüks on võtmeisik. Samuti on intervjuu meetod sobilik, kui enamus küsimusi on avatud ja nõuavad põhjalikke vastuseid ning eesmärk on mingit nähtust mõista. (Gillham 2004: 11). Kvalitatiivsetes uurimustes, kus on tegemist inimeste isikliku ja sotsiaalse kogemuse uurimise, kirjeldamise ja tõlgendamisega, püütakse mõista eelkõige väiksema arvu osalejate maailmanägemust, kui kontrollida teatud eelnevalt püstitatud hüpoteesi valiidsust suure valimi kaudu. (Smith 2006: 2). Süvaintervjuude puhul on väga oluline ka respondendi keele lahtikodeerimine juba intervjuu käigus, et saada aru terminoloogiast, mida ta kasutab, mistõttu on oluline igale intervjuueeritavale personaalselt läheneda. (Fontana; Frey 2000: 654).

Andmekogumismeetodina viisin läbi poolstruktureeritud intervjuud ajavahemikul 04.01–18.04.2013, mille aluseks võtsin 30 põhiküsimust (LISA 1). Intervjuudele eelnes maausku ja maausulisi kajastavate allikate analüüs ning intervjuu skeemi ning sisuvaldkondade määratlemine. Poolstruktureeritud intervjuu on kvalitatiivne andmekogumismeetod, milles uurija küsib uuritavatelt varem ettevalmistatud põhiküsimusi, kuid mis võimaldab vastavalt intervjuu käigule küsida ka lisaküsimusi. Intervjuueerija võib neid esitada nende koostamise järjekorras või siis esitada neid teemade kaupa vastavalt respondentide vastustele. (Given 2008: 811)

Seejärel transkribeerisin intervjuud ja rakendasin sisuanalüüsi meetodit pöörates uurimisküsimusi silmas pidades tähelepanu respondentide vastustest kooruvatele korduvatele mustritele ning kõrvutasin neid maausu ja maausuliste avaliku enesekuvandiga, mida tutvustan 1. peatükis.

Sisuanalüüsi meetod sobib juhtudel, kui soovitakse midagi kirjeldada. Enamasti tingib selle vajaduse olukord, kui teooriad või uurimisandmed huvipakkuva nähtuse kohta on kasinad või puuduvad täielikult. Sisuanalüüsi meetodi eelis on see, et info saadakse otse uuritavatelt, juhendumata eelnevalt määratletud kategooriatest või teoreetilistest lähtekohtadest. (Mayring 2000). Kvalitatiivne sisuanalüüs võimaldab saada ülevaadet uuritavatest tekstidest kui tervikust ning on „paindlik“ protseduur, mis lubab arvesse võtta ka ridade vahele peidetut,

kodeerida teksti ja autori vihjeid, kavatsusi, eesmäärke ning isegi eeldatavat mõju lugejale. (Kalmus: 2000–2002). Sisuanalüüs kätkeb endas avatud kodeerimist, kategooriate loomist ning kokkuvõtete tegemist. Avatud kodeerimine tähendab seda, et pealkirjad saadakse teksti korduva läbilugemise teel kuniks neid on on piisavalt, et kirjeldada kõiki sisu aspekte. (Elo *et al.* 2007: 109). Tulemuste analüüsimisel võrdlesin tekkinud teemasid ja alateemasid kõikide intervjuude raames, et leida nii sarnasusi kui erinevusi. Ian Dey ütleb, et sellise meetodi puhul on kõik andmed olulised. Ka need, mis ei näita kategooriatevahelist kokkulangevust. (Dey 1993: 17). Kokku sain sisuanalüüsi tulemusena kümme kitsamat alateemat, mille paigutasin nelja suurema põhiteema alla.

Töös kasutatud kirjandus ja allikad

Varasemaid uurimusi maausulistest noortest minule teadaolevatel andmetel varem tehtud pole. Samuti pole mulle teada ühtegi uurimust ainuüksi maausu kohta. Muinsuskaitseklubi „Tõlet“ ajaloost annab põhjalikuma ülevaate Ego-Hart Västriku ingliskeelne artikkel „The Heathens in Tartu in 1987–1994: Heritage Protection Club Tõlet“. Taarausulisi on põhjalikult uurinud Triin Vakker oma magistritöös „Taaralastest ja nende tegevusest okupatsioonieelses Eestis“. Taara- ja maausku on põgusalt käsitlenud Ringo Ringvee oma doktoritöös „Riik ja religioon nõukogudejärgses Eestis 1991–2008“. Lühike maa- ja taarausulisi tutvustav peatükk on ilmunud Ilmo Au ja Ringo Ringvee koostatud raamatus „Usulised ühendused Eestis“ ning veidi pikem Lea Altnurme raamatus „Uued usulised ja vaimsed ühendused Eestis“, milles on lühiülevaade taara- ja maausuliste ajaloost, maausu peamistest põhimõtetest ning Maavalla Kojast. Altnurme puudutab maausuliste teemat väga lühidalt ka doktoritöös „Kristlusest oma usuni. Uurimus muutustest eestlaste religioossuses 20. sajandi II poolel“. Pikema maausuliste käsitle, rõhuasetusega hiite temaatikal on kirjutanud Kaisa Sammelselg. Tema magistritöö „Maausulised 21. sajandi alguse Eestis: analüüs läbi hiie probleematika“ püüab analüüsida hiie tähendusi maausu konteksti siseselt.

Põhiline allikmaterjal, mida olen maausu ja maausuliste kohta käesolevas töös kasutanud, pärineb Maavalla Koja veebilehelt ning ajakirjanduses maausust eestkõnelejate, mh Ahto Kaasiku, Kalle Elleri, Aare Kasemetsa, Anzori Barkalaja, avaldatud tekstidel, intervjuudel, seisukohtadel jne.

Põhiliste metoodiliste materjalidena olen intervjuude ettevalmistamiseks, nende läbi viimiseks ning transkribeerimiseks kasutanud Andrea Fontana ning James H. Frey raamatut „Handbook of Qualitative Research“, Lisa M. Given'i raamatut „The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods“ ning Jonathan A. Smith'i raamatut „Qualitative psychology: a practical guide to research methods“. Sisuanalüüsi läbi viimisel olid abiks Ian Dey raamat „Qualitative Data Analysis: A User-friendly Guide for Social Scientists“, Elo, S. & Kyngas, H. Artikkel „The qualitative content analysis process“ ning Philipp Mayring'i artikkel „Qualitative Content Analysis“.

Töös ette tulnud raskused ja eetilised dilemmad

Põhiliseks probleemiks töö kirjutamisel osutus käesoleva teema kohta varasemate uurimuste puudumine, millele toetuda ja millega omi arusaami võrrelda. Samuti kerkisid maausu ja maausuliste enesekuvandi kirjelduse koostamise puhul esile küsimused, et milliseid materjale ja kelle arvamusi võiks üldse ametlikuks pidada ning mida mitte.

Kuna maausulised pole minu andmetel ühtegi terviklikku tekstide kogumikku välja andnud ja enamus allikmaterjalist on üles riputatud Maavalla Koja ametlikule veebilehele, siis osutus ka sealt vajalike artiklite leidmine suhteliselt aeganõudvaks. Suur osa kirjutistest, mis seal kajastuvad on minu hinnangul korrastamata ning on tegelikult leitavad vaid teatud märksõnade guugeldamise teel, viitega Maavalla Koja lehele. Samuti puuduvad väga paljudel artiklitel autori/te nimed ning avaldamise aeg, mis on nendele viitamise seisukohalt tülikas.

Uurimistöö tegemisel puutub uurija kõikides töö etappides kokku eetiliste probleemidega – „juba uurimisteema valik on eetiline otsus“ (Hirsijärvi *et al.* 2007: 26). Uurija jaoks on oluline teavitada uuritavaid oma eesmärkidest, saada

neilt uuringus osalemiseks nõusolek ning selgitada võimalikke riske, mis sellega seoses ette võivad tulla. Uuritavatele peab selgitama, et nende osalemine uuringus on vabatahtlik. (*Ibid.* 26–27). Käesoleva uuringu ettevalmistamise ja läbi viimise juures lähtusin eelnevalt välja toodud eetilistest põhimõtetest. Samuti lasin konfidentsiaalsuse tagamise eesmärgil informantidel valida endile meelepärased pseudonüümid ning pärast audiofailide transkribeerimist hävitasin helisalvestised.

Töö struktuur

Töö on jaotatud neljaks peatükiks: maausu kuvand, uuringu kirjeldus, sisuanalüüs ning arutelu ja järelduste osa.

Esimeses peatükis annan ülevaate taara- ja maausust Eestis, maausulistest, nende uskumustest ja kommetest ning taara- ja maausulisi ühendavast organisatsioonist Maavalla Kojast, millega luua baas järgnevate töö osade paremaks mõistmiseks ning mis on töö lõpus analüüsivahendiks uuritavate antud ütlustele.

Teises töö osas tutvustan uuringus osalejaid ja põhjendan nende valikut. Samuti kirjeldan uurimistööks kasutatud meetodikaid ning uuringu läbiviimise protsessi detailsemalt.

Töö kolmas osa keskendub transkribeeritud intervjuude sisuanalüüsile ning selle põhjal moodustunud teemadele ja alateemadele.

Neljandas, arutelu ja järelduste osas, vastan uurimuse eesmärkideks seatud küsimustele. Vastused annavad ülevaate, milliste tegurite (koos)mõjul on maausulised noored maausuni jõudnud, kuidas nad maausku interpreteerivad ning kuidas maausk nende igapäevaelus praktiliselt väljendub.

1. MAAUSU KUVAND

Maausuliste avalik enesekuvand on käesoleva töö seisukohast oluline, et luua maausu kohta kättesaadavatele allikatele ning maausu ja maausuliste seisukohtadele tuginedes teoreetiline baas intervjuude analüüsimiseks ning hilisemaks võrdluseks. Seetõttu on ka maausu ja maausuliste avalikkusele esitatud enesekuvandi kirjeldustes rõhuasetus põhiliselt neil teemadel, mis on uuringu tarbeks koostatud intervjuu küsimustikuga (LISA) puudutatud.

Käesolevas peatükis peatun kõigepealt taarausuliste tegevuse ja peamiste põhimõtete juures, et paremini mõista maausu ajaloolist tausta ning nende kahe usuliikumise sarnasusi ja erinevusi. Seejärel kirjeldan, mida üldjoontes kujutab endast maausk ja selgitan ka maausu keskseid mõisteid. Samuti kirjutan maausuliste tegemistest ning tutvustan põgusalt ka mõningaid maausulisi kombeid ning uskumusi. Peatüki lõpus annan ülevaate taara- ja maausulisi ühendavast organisatsioonist Taarausuliste ja Maausuliste Maavalla Kojast. Maausu ja sellega seonduva kirjeldus põhineb enamjaolt materjalidel, mis on esitatud Maavalla Koda veebilehel (Maavalla Koda *online* a.) ja tuntumatel maausu eestkõnelejate arusaamadel ning selgitustel.

1.1 Mis on taara- ja maausk?

Maausk on 1980ndate teisel poolel Eestis alguse saanud uusususund, mille eelkäijateks peetakse taarausku ja hõimuliikumist (Kuutma 2005) ning mida usundiloolisest vaatepunktist on defineeritud ka uuspaganlusena (Altnurme 2010: 21)

Taaralaste tegevus sai alguse 1920ndatel aastatel ajendatuna ideest, et Eesti vaimueliit vaevleb liigselt lääneliku mõtteviisi küüsis ja sellest tulenevalt võtsid taarausulised eesmärgiks kõige rahvuslikkusega seotu propageerimise. Põlist eesti identiteeti hakati otsima pärimusallikatele tuginedes. Kõik kohalikule kultuuriruumile võõrapärane, eeskätt kristlus ja baltisakslus, olid taunitavad: „Igal võimalusel viitasid taaralased 700aastasele orjapõlvele ning eestlastele võõra ja pealesunnitud ristiusu laastamistööle, mis oli nõrgestanud eesti rahva vaimu ning tekitanud tugeva enese alavääristamise kompleksi, millest taaralaste sõnul tuli kiiremas korras vabaneda, peamiselt saavutatud riikliku iseseisvuse püsimajäämise nimel.“ (Vakker 2012: 176).

Kuna taaralased pidasid usku vältimatuks õnneliku elu osaks ja jumalat ideaaliks, kõrgemaks eeskujuks ning olid arvamisel, et Eesti muinasusust on okupatsioonide tagajärjel alles vaid jäänukid, siis oli tarvis alus panna uuele usutraditsioonile ja välja töötada selle aiad¹. (*Ibid.*: 181). Eesmärgiks polnud siiski mitte esiisade usu taaselustamine, vaid pigem selle kaasajastamine ja edasiarendamine. Areng, nii isiklik, kultuuriline, kui ka usuline, on üks väga oluline märksõna taarausuliste õpetuse juures: „kõik elav ilm on arenemise ja edenemise tulemus, et arenemine ja edenemine sünnib ka praegu ja kestab tulevikus, et nende seaduste tundmine on inimsoole tarviline ja nende täitmine soodustab edenemist ja kindlustab elu.“ („Hiis“ põhikiri 1938). Taarausulised võtsid kasutusele ka oma kalendri ja ajaarvamise, mille algusajaks sai Eesti Vabariigi väljakuulutamise 1918. aastal. Loodi ka uued terminid vaimulike tähistamiseks (näiteks asko, hiislar) ning usuliseks sümboliks sai tõlet ehk hõbedane laineliste äärtega medaljon (Kaasik 2003), mille sees kanti püha mulda. (Deemant 1988)

Taaralaste usuühing „Hiis“ registreeriti 1931. aastal, kuid nende tegevuse keelustasid Nõukogude okupatsioonivõimud aastal 1940 (Altnurme 2012: 52) ning suurem osa ühingu liikmetest küüditati Venemaale (Vakker 2007: 100–103). Kustas Utustet ja tema abikaasa Maarda Lepp-Utustet on peetud taaralaste liikumise peamisteks juhtfiguurideks (Vakker 2012: 176) ning Juhan Luigat üheks tähtsamaks vaimseks eeskujuks, kes pidas kohalikku muinasrahva kultuuri ja

---

¹ Taara- ja maausu põhimõtted, eesmärgid, kombestik jm.

usundit lääne laenkultuurist kõrgemaks, mille „riismed ja kaudsed jäljed on ulatunud tänapäevani, olgugi moonutatud ristiusu väärelemendeist.“ (Lepp 1930: 26). Taaralaste täpsemat arvu on raske öelda, kuid 1934. aasta rahvaloenduse järgi oli neid Eestis 171, kellest 116 olid mehed ja 55 naised. (Deemant 1988)

Taaralaste usutalituste kohta ütleb Maavalla Koja endine vanem Ahto Kaasik, et jumala poole palvetamisest olulisem roll oli taigade sooritamine: „laulust, loitsust ja kandlemängust koosnevate rituaalidega pühitseti kogudusse vastuvõtmist, abiellumist, lahkunu ärasaatmist teise ilma ning muid pidulikke sündmusi.“ Samuti arvab ta, et väga oluline osa taarausuliseks olemise juures on eneseusul (Kaasik 2003), mis väljendub ka nende kreedos: „Mina usun homsesse päeva. Mina usun, et homne päev on parem kui tänane. Mina usun, et homne päev on parem tänasest siis, kui ma selleks kaasa aitan. Taara avitab!“ (Hiis 1938: 3–4)

Kuigi taaralaste näol oli tegemist usuorganisatsiooniga, siis on nende tegevust kohati võrreldud pigem rahvuslikkust propageeriva liikumisega (Vakker 2007: 79)

Teise nn rahvusliku ärkamisaja vaimus loodi 1987. aastal Tartus Muinsuskaitseklubi „Tõlet“ (Västriku 1995 *online*), mis ühendas nii taarausust kui ka muinaseestluse vastu huvi tundvaid noori ja kes tihti esinesid nimetuse all noortaaralased. (Kaasik 2000) Algselt polnud klubi religioossed vaated väga täpselt piiritletud, kuid hiljem võeti suund maausule ja sisuliselt oli „Tõlet“ usuorganisatsioon, mille tegevuse eesmärgiks oli „eesti muinaskultuuri säilitamine, uurimine ja levitamine“ (Hiis 1992: 40). Anti välja ka neli numbrit ajakirja „Videvik“ (1987–1989) ning ajakirja „Hiis“ nr 5 (1992) ja nr 6 (1993). (Kaasik 2000). Taara-, maa- ja loodususe vastu huvi tundvate mõttekaaslaste hulga suurenemine Eesti eri paigus tingis vajaduse luua huviliste koondamiseks täiesti uus organisatsioon, kuna „Tõleti“ eesmärgiks polnud kasvada üle-eestiliseks ühenduseks. Seega Taarausuliste ja Maausuliste Maavalla koja asutamisega 14. märtsil 1995 lõpetas „Tõlet“ tinglikult oma tegevuse. (Tooming: 2001). Maavalla Kojast tuleb pikemalt juttu veidi hiljem.

Maausk, erinevalt taarausust, on põline loodususk ehk maausulise terminiga loonausk, mis on siinses kultuuriruumis ehk elmas tekkinud ja läbi aegade arenenud teistest erinev, ainulaadne usk, mis on pigem „järjepidev maailmatunnetus, pärimus ning elulaad“, kui religioon. (Maavalla Koda *online c.*). Oluline on märkida, et mõistet maausk on korrektne kasutada vaid Eesti põlisusu, mitte teiste rahvaste loodususkude kohta. (Kaasik 2001)

Maausulised kasutavad maausu kohta ka mõistet omausk, mis kuulub teiste soome-ugri omauskude hulka. Kalle Elleri sõnul on omausk aja jooksul välja kujunenud tavade ja arusaamade kompleks, mis tähendab seda, et see, millesse ja kuidas usutakse ning millist rolli see rahva jaoks mängib, on ka enestele selgeks tehtud. (Eller 2000). Kuigi maausulised ütlevad, et nad uusi tavasid ei loo, ega laena neid ka teistelt rahvastelt, siis sellegipoolest ei eita nad, et tarvidusel võidakse puuduolevaid pärimuskilde võtta hõimurahvastelt. Samuti ei eita nad ka seda, nagu oleks maausu näol tegemist täiesti iseseisvalt arenenud usuga: „vähemalt 5000 aastat on maausk sulandanud endasse teistest kultuuridest lähtunud mõjusid /.../ kindlate põhitõdede piires.“ (Kaasik 1993). Põhitõdedena peetakse siin silmas näiteks looduse hingestatust, esivanemate austamist. (*Ibid.*)

Eesti ja soome-ugri omauskude üldistava mõistena kasutatakse terminit omailm, mille tunnusteks on keel, arhetüüpne mõtlemine ehk maailmavaade, pärimuslik ja aktuaalne kultuur ning tajutav ja tajutamatu füüsiline keskkond. /.../ „omailm on sümbioos füüsilise keskkonna ja selles asuva inimese/ rahvuse siseilma vahel. /.../ Iga inimene elab ja toimib omailmas, mis on isiklik. Iga rahvas toimib omailmas, mis on ainulaadne ja omane vaid sellele rahvale. Rahvuse iga liige toimib enam või vähem selle rahva omailmas.“ (Kaasik 2001).

Maausulise eluviisi ja maailmanägemise juures on olulised märksõnad veel tasakaal – iseenda ja ümbritseva maailma vahel – ning tunnetus. (Kaasik 2003) Kalle Eller ütleb, et see on oluline, kuidas loodust ja inimest selle sees tajutakse ning kuidas nii silmaga nähtavaid kui ka nähtamatuid loodusjõude tunnetatakse. (Eller 1995: 8) Maausus ei eristata ka ilmalikku ja religioosset, need on omavahel põimunud. (Kaasik 2003)

Kaasik ütleb veel, et maausu paremaks mõistmiseks on tarvis teada sõna maa rikkalikku semantikat eesti keeles: „Maa tähendab Maaema ehk planeeti Maa, maapinda, maismaad, haritavat maad ja mulda. Samuti riiki, linna vastandit või nimetäiendina Eesti maakonda.“ Maausu kontekstis tähistab sõna maa: „oma põlisrahva, eesti rahva oma maad või riiki“ ja et „eestlane on nimetanud end maarahvaks, oma maad Maavallaks ja pärimuslikku loodususku maausuks.“ (Kaasik 2003). Maausulised kasutavad sõnade eestlased, eesti keel, Eesti asemel maarahvas, maakeel, Maavald jne just sel põhjusel, et kuni 19. sajandi keskpaigani olid kasutusel viimatinimetatud terminid, mis said tõlkevasted saksa keelest ja on seega maausulistele vastuvõetamatud. (Eller 1972). Kui eelnevalt mainisin, et sõna maausk on sobilik kasutada Eesti põlisuse kohta, siis maarahvaks võib pidada end sellisel viisil nimetanud Eesti-, Vadja- ja Setumaal elanud soome-ugri hõime. (Kaasik 2003)

Samas peaks silmas pidama ka asjaolu, et sõna maausk pole ilmselt alati kasutusel olnud. Auli Kütt selgitab, et enne ristiusu tulekut lihtsalt polnudki mingisuguse konkreetse termini järgi tarvidust, mis nende usku väljendaks, kuna see oli loomulik igapäevaelu osa. (Kütt 2010: 14). Selle kasutuselevõtu vajadus ilmnes siis, „kui tuli oma tõekspidamisi hakata eristama võõrastest. See tähendab, ristisõdijate tulles maale.“ (Kaasik 1993). Praegu käibel olev termin maausk võeti Kaido Kama, Kalle Elleri, Eerik Leibaku ja Peeter Ilusa eestvedamisel kasutusele 1960ndatel aastatel. (Kressa 2006)

Maausuliste teadmised maausu, selle kombestiku ja uskumuste kohta on tänapäeva jõudnud enamjaolt pärimuse – rahvaluule -ja usundi – uurimise kaudu, kuna maausulisi põhitõdesid pole keegi kunagi varem kirja pannud. (Sammelselg 2011: 27)

Maausulistel pole pühakirja ega dogmasid (Kaasik 2003), kuid maausu viis põhialust, mis maausulist mõtteviisi ja tõekspidamisi kokkuvõtvalt iseloomustavad võib leida ajakirja „Hiis“ 6. numbrist:

- „Kõigel ümbritseval on vägi. See võib olla näiteks toidus, joogis, tantsus, laulus jne.
- Loodus on hingestatud. Hing on inimesel, maal, taimedel, loomadel, tähtedel, ilmal jne.
- Esivanemad on pühad ja neisse suhtutakse austusega. Väärtustatakse nende pärimust ning elu- ja mõtteviisi.
- Igal teol on tagajärg ja igaüks vastutab ise oma tegude eest. Pole olemas väljaspoolset jõudu, mis võiks tühistada teo-tagajärje ahela.
- Tõekspidamised ja usk on igaühe isiklikud asjad, neid teistele peale ei suruta. (Kaasik 1993: 6–7)“

Neile eelnevalt välja toodud põhitõdedele lisaks on maausus veel terve hulk tavaid ja kombeid, mida järgitakse. Mõnest neist tuleb töös õige pea pikemalt juttu.

1.2 Maausulised

Nii nagu sissejuhatuses mainitud, on viimase rahvaloenduse andmetel maausuliste arv võrreldes eelmisega tõusnud. Maausuliste endi seisukohalt ei pruugi statistilised andmed tegelikku pilti siiski anda, kuna maausuliseks olemine ei eelda ühessegi organisatsiooni kuulumist (Sammelselg 2011: 37) ning formaalselt pole keelatud ka mingisugusesse teisse kogudusse kuulumine või võõraste jumalate austamine. (Heiberg 2013).

Maavalla Koja veebilehelt võib lugeda, et olenemata sellest, millised kellegi religioossed vaated parasjagu on, kas ta usub millessegi või üldse mitte, siis kannab ta sellest hoolimata edasi maausulist pärandit. Maausulistena määratlevad end Maavalla Koja hinnangul need, kes seda pärandit kuidagi erilisel viisil väärtustavad, seda eneste jaoks mõtestada püüavad ja paljusid maausulisi uskumusi ning tavaid järgivad ning neid edasi annavad. (Maavalla Koda *online* c.). Ahto Kaasik võrdleb intervjuus Õhtulehele maausulist mõtteviisi tavaeestlase omaga, mille seisneb erinevus just selles, et maausuline ei ela vaid praeguses

hetkes ega vastuta ainult praeguse generatsiooni eest, vaid tunnetab sadu aastaid ja eelnevaid põlvesid oma selja taga. Samuti tunneb ta oma tegude ja otsustega vastutust tulevaste sugupõlvade eest. (Kerge 2007: 14)

Kaisa Sammelselg kirjutab oma magistritöös „Maausulised 21. sajandi alguse Eestis: analüüs läbi hiie probleematika“ (Sammelselg 2011), et Ülis Sõukand eristab tunnetuslikke ja pärimuslikke maausulisi. Esimesed on need, kellest osa kuulub küll Maavalla Kotta, kuid tegutsevad omade maausuliste arusaamade järgi ning teised need, kes on Koja liikmed, kuid tunnistavad vaid seda osa maausust, mida on võimalik pärimust uurides tõestada. (Sammelselg 2011: 32). Nii nagu eelnevalt öeldud, siis maausuliseks olemine Maavalla Kotta kuulumist ei eelda ning paljud ei pea sellega ühinemist ka vajalikuks.

Eelnevalt kirjeldasin, et maausus on tähtsad põlised väärtused, esivanemate pärand, selle edasiandmine ja kaitse, usk looduse hingestatusse jne. Ajalehes Rae Sõnumid ilmus möödunud aasta veebruaris intervjuu Ahto Kaasikuga, mille teemaks oli maausk ning artikli lõpust võis leida testi kaheksa väitega, kus enim positiivseid vastuseid saanu võiks end maausuliseks pidada. Lisaks eelmises alapeatükis nimetatud viiele maausu põhialusele leiab testist ka järgnevad teesid:

- „sa kuulud mistahes usuühendusse, kuid ei järgi punktuaalselt selle õpetusi.
- Usud kõrgemasse jõusse, kuid mitte ainujumalasse.
- Usud, et kõik siin ilmas on mingil moel omavahel seotud.“ (Heiberg 2013).

Siiski võib Maavalla Koja veebilehelt lugeda, et pelgalt nende ja eelmises alapeatükis kirjeldatud maausuliste tõekspidamiste sobitumine kellegi maailmapilti ning mitte ka mingisugune üleloomulik kogemus või teatud taia tegemine kellestki maausulist ei tee. Maausuliseks saamise eeldusteks maausust eeskõnelejate sõnul on üles kasvamine eesti või mõnda muud kohalikku maakeelt kõnelevas peres, kus vähemalt üks vanem peab pärinema põliseestlastest. Samas ei selgitata täpsemalt, mitut põlve peetakse põliseks. Samuti rõhutatakse, et

ühtekuuluvustunne maa ja esivanematega ning teadmised sellest on osa maausuliseks kasvamise teel. (Kaasik ?)

1.3 Maausulised uskumused ja kombed

Erinevaid maausulisi kombeid ja uskumusi on väga palju, mille hulgast antud töö tarvis valiku tegemine pole olnud lihtne, kuid püüan järgnevalt kirjeldada mõningaid neist, mis võiks aidata kaasa maausu vaimse ja praktilise poole paremale mõistmisele.

Nagu juba varem mainisin, siis peavad maausulised kogu ümbritsevat hingestatuks. Ühise emana tunnistatakse Maaema, kellest sünnib inimene ja läheb lõpuks temasse ka tagasi. (Maavalla Koda *online* c.). Hingestatusesse uskumise seletuse võib leida eesti rahvapärимusest teada erinevates teisendites tuntud loomislaul², mida maausulised maailma tekkimise aluseks peavad. Selle järgi olevat alguses olnud lind, kes pesapaika otsides leiab kolm erinevat värvi põõsast, millest ühte teeb pesa, muneb munad ning millest sünnivad maa ja ilm ehk loond, mis kõik saab lõpuks hingelisi täis.

Maausulised usuvad hinge kestvusesse. Kuigi ei osata üheselt öelda, mis saab inimese hingest pärast surma, siis arvatakse, et osa sellest läheb üle surmajõe teise ilma – Toonelasse³ – ning osa hingest siirdub puusse, liblikasse, lindu jne. Usutakse veel, et kadunud esivanemate hinged külastavad koduseid hingede- ja jõuluajal ning neil puhkudel on kombeks jätta neid söögi ja joogiga kostitada. (Lipp 2008)

---

² „Püha pöörilinnuke lendas meie kopelisse, meie kopolis kolmi puida: üks puu punane põesas, teine puu sinine põesas, kolmas puu kuldapõesas. Ei ta võtnud sinista põesast, ega võtnud punasta põesast, kulla võttis armaks. Ja hakkas pesa tegema, tegi kuu, tegi kaks, tegi kuuda kolmatagi. Siis hakkas mune munema: munes kuu, munes kaks, munes kuuda kolmatagi. Siis hakkas poegi audumaie: audus kuu, audus kaks, audus kuu kolmatagi. Hakkas poegi kasvatama: kasvatas kuu, kasvatas kaks, kasvatas kuuda kolmatagi. Nüüd hakkas poegi pildumaie, pildus kuu, pildus kaks, pildus kuu kolmatagi: ühe päevaks peale ilma, teise täheks taevasse, kolmas kuuks kõrgesse, neljas maale margapuuks, viies põllule kiviks. /.../“ H III 21, 188/90 (2) < Pilstvere khk., Kabala v. – R. H. Mick (1894) [Eesti Regilaulude Andmebaas *online*]

³ Teisepoolsus, kus elavad surnud ja nende hinged.

Tähtsamateks pühadeks peale juba nimetatud jõulude- ja hingedeaja on veel leedo- ehk jaanipäev ning munapüha. (Kasemets *et al.*) Neist räägin kohe ka lähemalt. Samuti jälgitakse murdepunkte loona ehk looduse ringkäigus. Pööripäevade eelõhtutele pööratakse erilist tähelepanu, kuna usutakse, et olenevalt sellest, mida nendel päevadel tehakse või tegemata jäetakse, sõltub tema ja ta lähedaste hea käekäik. Nii pühade kui ka inimese elukäiguga oluliste sündmuste puhul viiakse läbi erinevaid maausulisi talitusi. (Altnurme 2012: 56). Näiteks pulmades pruudi rautamist ja piiramist⁴, kalmudel toidu ja joogi ohverdamist jne. Sünni, pulmade ja peiedega seonduvad tavad ja taiad kuuluvad maausu kohustuslike usutalituste hulka. (Au; Ringvee 2007: 136). Maausulised rõhutavad, et traditsiooniliste rituaalide täitmisel on nende juures vaimse sideme ja väe olemasolu tähtsam, kui nende vormiline külg. (Kasemets *et al.*)

Munapühal, mis on esimesel täiskuu pühapäeval pärast kevadist pööripäeva ja jääb ajavahemikku 21.03–26.04 (Maavalla Koda *online d.*), on kombeks äratada magajaid urbides ehk pajuurbadega lüües ning enne päikesetõusu puhta veega silmi pestes, et tagada hea tervis ja jume ning saada jõudu. Tavaks on ka mune värvida ning mängida munaveeretamist, koksimist jm mängu. (Maavalla Kalender 2013)

Suurtel päevadel ehk leedoajal, mil on suvine pööripäev (21.–24.06), arvatakse kõigil elaval olevat kõige suurem vägi, mistõttu on see parim aeg näiteks ravimtaimede kogumiseks või saunavihtade tegemiseks. Leedopäevale eelneb leedolaupäev, mille päevaste toimetuste hulka kuuluvad kodu koristamine ja saunas käimine. Tähtsaim osa selle päeva õhtust, mis on ka üks tuntumaid maausulisi tavaid, on tule tegemine, millel usutakse olevat raviv toime. (*Ibid.*)

Maausulised usuvad väe olemasolu kõiges ümbritsevas, nagu alapeatükis 1.1.1 juba kirjutasin, kuid see on liikuva iseloomuga. See tähendab seda, et erinevatel aegadel võib samades kohtades väe hulk erineda. Näiteks ollakse veendunud, et enesetunne, tervis, iseloom jne sõltuvad kõik väe hulgast, mis konkreetselt

---

⁴ Pruudi rautamine ehk piiramine on üks osa maausulisest pulmakombest, millele järgneb tanutamine ja mõrsjast saab sellega abielunaine. (Maavalla Koda *online b.*)

inimesel on. Eriti suure väekusega inimest peetakse nõiaaks või sensitiiviks, kes just oma väge kasutades saab teha seda, milleks tavainimene võimeline pole. (Kaasik 1993)

Tähtsaimateks pühadeks on maausulistel jõulud (21.–24.12). Selle aja kombestiku hulka kuulub samuti kõigepealt majapidamise hoolikas koristamine ning rikkalike piduroogade valmistamine. Veel on tavaks tõmmata ustele, akendele ja väravatele jõuluristid, millel usutakse olevat kaitsev toime ning tubadesse jõulukrässid, mis peaks majapidamist õnnistama. Jõulud on kodune püha, mil süüakse hästi, mängitakse jõulumänge ja puhatakse. Oluline on hoida leib ja liha kogu pühadeajal laual. Ka see on aeg, mil meenutatakse esivanemaid ning nende hingedele jäetakse ööseks tuli põlema, toidud lauale ning voodid vabaks. (Maavalla Kalender 2013)

Maausuliste jaoks on maausk esmajoontes isiklik ja perekondlik usk. See on suures osas ka praktiline usk, mis väljendub igapäevastes toimingutes nagu näiteks: /.../ „ajalooliste sõnade tere, jätku jpt ütlemisses, kuu, sauna, maja, metsa jm teretamises, kodus toidust ja joogist esimese osa kahjamises (ohverdamises, annetamises, Põhja-Eestis nt koduhaldjale.“ (Altnurme 2012: 56). Usutakse ka sõna väesse, mistõttu välditakse nimetamast soovimatut sündmust või olendit, et hoiduda halva väljakutsumist. (*Ibid.*)

Maausus ei puudu ka jumalad. Kõiksust ehk suurimat väge nimetatakse taariks, mis on: „kehatu ja kujuteldava kujuta, kõikeläbiv vägi, ülim jõud ja vaimsus, suur tundmatu, hõlmamatu, haaramatu.“ (Emajõe Maausuliste Koja põhikiri). Kuna maausus ei peeta ühte jumalat teisest kõrgemaks, siis seetõttu ka kirjutatakse nende nimed väikese tähega. Maausu jumalaid peetakse meeltega tajutavateks, kuid on igaühe enda otsustada, kas neid mõtestatakse vaimse väe või loodusjõuna. (Lipp 2008). Loodusnähtusi nagu pikset, vett, tuld jms võib näiteks jumalatena näha ning vaimne vägi võib avalduda igale inimesele erinevalt, kas siis vaimude,

haldjate⁵ või jumalatena. (Altnurme 2012: 55). Maausus on veel tuntud ka: „uku, ukko, vanemb, vanajumal, taevaisa jne.“ (Lipp 2008)

Maausuliste pühapaikadeks on hiied ehk pühadeks peetavad puudesalud, kus käiakse tähtsamate pühade ajal. Enne hiide minekut peavad maausulised väga oluliseks nii keha kui meele puhastamist ning hiies olles kehtivad kindlad käitumisreeglid: „Hiies ei mõelda kurje mõtteid, ei vannuta, ei tehta liiga puudele ja põõsastele ega teistele inimestele.“ (Kütt; Kaasik ?). Hiiest pole lubatud korjata erinevaid loodusande ega sinna kaasa võtta loomi. Lubatud on tarbida hiieallika vett, kuid selle eest peab allikale vastu andma anni kas siis valge mündi või kaabitud hõbeda näol. Puudele võib siduda palve kinnitamiseks paelu, kuid sellega puud mitte kahjustades. (*Ibid.*)

Ants Viirese arvates võis hiis algselt eestlastele olla matusepaik ning mida seetõttu peeti seda pühaks paigaks, mida ei tohtinud mingilgi moel rikkuda ega rüvetada. Samuti räägib Viires hiies ohverdamisest näiteks haldjatele või üleloomulikele jõududele. (Viires 2007: 36)

1.4 Maavalla Koda

Taarausuliste ja Maausuliste Maavalla Koda loodi 14.märtsil 1995. Asutajateks olid Emujärve, Härjapea ja Supilinna (alates 2000. aastast Emajõe) Kojad. Alates aastast 2002 kuulub Maavalla Kotta ka Maausuliste Saarepealne Koda ning 2010. aastast Viru Maausuliste Koda. Kuigi Koda ühendab nii taara- kui maausulisi, kelle usundilise maailmavaate baasiks on vaimse pärandi järjepidevust kandev

---

⁵ „Loodusobjekti, -nähtuse, ehitise vm. kaitsevaim; pärineb usust loodushingede olemasolusse. Objektist eraldunud, enamasti inimesekujuline hing muutus vaimuks, kes kandis hoolt vastava loodusobjekti eest ja kaitses seda. Eesti kirjakeeles tavaliseks saanud läänemeresoomeline kaitsevaimu nimetus haldjas oli Eestis tavapärane vaid maa põhjaosas (eriti Virumaal) ja Saaremaal. Üldtuntud oli metsahaldjas, teati ka vee-, maja-, õue- jm haldjaid. 19. saj loodushingede vanemad nimetused *isa, ema, vana (metsa-, nurme- ja karjaisa, veteema, järvevana jt)* ja jumal (*maa-, vee-, kodujumal*). Hilisema kihistusena on laialt levinud nimetus *vaim* (metsa-, järve-, soo-, majavaim jt)“ (Viires 2007: 28)

osa, kuid seda erineva rõhuasetusega, siis on enamus Koja liikmeid maausulised ning seetõttu ei kasuta enamus Kodasid oma nimes sõna taaraus. (Maavalla Koda *online e.*)

Maavalla Koda ja selle põhimõtteid tutvustav kaheosaline artikkel ilmus ajalehes Postimees 15. ja 16. mail 1995, kus sõnastati Maavalla Koda eesmärgina esindada ja kaitsta maausulistest huve ühiskonnas. Usuorganisatsiooni ametlikult registreerimine oli ajendatud ideest, et: „Eesti Vabariigis peab inimesel olema võimalus oma maailmavaate ja iseteadvuse kohaselt valida ühendus, mis lähtub siin maal aastatuhandete voolus kujunenud maa-, metsa- ja mere-rahva loodushingelise kultuuripärimuse maailmakirjeldusest ja teadmisest (usust).“ (Kasemets *et al.* 1995).

Mittekristlaste põhimõtete eest seismiseks asutati Koda eestvedamisel 2001. aastal Usuliste Ühenduste Ümarlaud. Nimelt oldi mures Eesti riigi liigselt soosiva suhtumisega kristlastesse, millega diskrimineeritakse nii ilmalikke kui ka muude religioossete vaadetega inimesi. (Kaasik 2002). „Kriitika alla on sattunud nii kaplaniteenistus kaitseväes, religiooniõpetus üldhariduskoolis, aga ka teised valdkonnad, kus riik ja religioon kokku puutuvad ning leiab aset koostöö riigi ja kristlike usuliste ühenduste vahel“. (Ringvee 2011: 78). Näiteks 2002. aastal vastu võetud usuorganisatsioonide seaduse järgi võis usuühenduste puhul kasutada vaid kristliku algupäraga nimetusi. (Kaasik 2002) Maausulised taotlesid religioossete ühenduste omanimetuste kasutamist, mistõttu ka 2004. aastal seadust muudeti. (Altnurme 2012: 54).

Samuti on maausulistele olnud vastuvõetamatu idee viia koolidesse sisse kohustuslik usu- või religiooniõpetus, mida peetakse liiga kristluse-keskseks ning seetõttu kardetakse teiste usuliste vaadetega vanemate laste meelevaldselt pööramist ristiusku. Maausulised ütlevad, et nad küll suhtuvad kohaliku kultuuritraditsiooni ossa kuuluvasse ristiusku tolerantselt, kuid soovivad oma järeltulijaid kasvatada siiski endi veendumuste järgi: „kõikidele Eestis tegutsevatele kristlastele on Maavalla Koda liikmete ning mõttekaaslaste sõnum ühene – jätke meie lapsed rahule!“ (Kasemets *et al* 1995)

Maavalla Koda tegemiste hulka kuulub ka põliste pühapaikade (hiied, pühad puud, allikad, kivid) kaitse, uurimine, hoidmine ja tutvustamine. 2005. aastal loodi selleks Kultuuriministeeriumis tööühm, milles Koda riikliku arengukava kaastäitjana osaleb. (Maavalla Koda 2012)

Veel on Maavalla Koda tegelenud maausuliste tavade legaliseerimise küsimusega. Näiteks mõõga kasutamise õigus maausuliste pulmakommete juures või õigus abielude sõlmimiseks. (Lipp 2008)

Kuna maausk on eelkõige isiklik ja perekondlik, siis jääb Maavalla Koda usuliste tegevuste korraldamise juures tagaplaanile. Eesmärk on pigem hoolitseda selle eest, et maausulistel oleks võimalik tänapäeva Eesti ühiskonnas oma esivanemate tõekspidamisi ja tavasid vabalt järgida. (*Ibid.*)

15. märtsil 2014 valis Maavalla Koda oma vanemaks Madis Iganõmme, kes vahetas välja üheksa aastat sama ametit pidanud Ahto Kaasiku. (Mõttus 2014)

2. UURINGU KIRJELDUS

Nii nagu sissejuhatuses mainisin, on käesoleva uurimuse näol tegemist avastusliku uuringuga. Avastuslik uurimus sobiv hästi sellistel puhkudel, kui soovitakse teada saada, mis teatud valdkonnas või nähtuse puhul toimub. Küsimusi esitades püütakse otsida uusi vaatenurki ning hinnata nähtust uues valguses. Käesoleva uurimusega püüangi mõista, millised on noorte maausuliste maausuni jõudmise tegurid, nende maausu interpretatsioon ning milline on selle praktika nende igapäevaelus. Andmete kogumisel olen kasutanud intervjuusid ning empiiriliste andmete analüüsimetodina sisuanalüüsi.

Uurimistulemuste puhul püütakse hinnata ka selle usaldusväärsust, mida aitab tõsta uurijapoolne täpne selgitus kõikide uurimuse läbiviimise etappide kohta. „Näiteks intervjuu- ja vaatlusuurimustes räägitakse andmete kogumise tingimustest ja kohtadest. Räägitakse ka intervjuudele kulunud ajast, võimalikest segavatest tegureist, vääritimõistmistest intervjuudes ja sellest, kuidas uurija ise olukorda hindab.“ (Hirsijärvi *et al.* 2007: 214). Intervjuude tsiteerimine aitab lugejal uurijat paremini mõista. (*Ibid.*)

Oluline on ka uurimiseetikast kinni pidamine. Sirje Virkus toob välja põhireeglid, mida teadusliku uurimistöö protsessis kindlasti peab järgima: ei tohi kahjustada uurimuses osalejate huve, nad peavad olema teadlikud uuringu eesmärkidest ning uuringus osalemine peab olema vabatahtlik. Samuti tuleb tagada uuringu andmete konfidentsiaalsus ning anonüümsus. (Virkus 2010)

2.1 Uuritavate tutvustus ja valiku põhjendus

Liisa on minu uuritavatest noorim ehk siis 16-aastane gümnaasiumis õppiv tütarlaps, kes elab koos emaga. Maausk on tema igapäevaelu osa olnud väikesest saadik, kuna mõlemad ta vanemad on maausulised. Kuna viimasel paaril aastal on

Liisa huvi maausu vastu kasvanud, siis otsustas ta hiljuti ka Maavalla Kojaga liituda. Intervjuu ajal jättis Liisa väga sõbraliku ja tasakaaluka noore inimese mulje, kes oli lahkesti nõus omi mõtteid ja nägemust maausust minuga jagama.

Leelo on 18-aastane tõsisema olekuga gümnaasiumiealine neiu, kes on oma kolmest õest vanim. Sarnaselt Liisaga, mäletab ka tema, et maausulisi kombeid on tema perekonnas juba sellest ajast järgitud, kui ta oli alles laps. Leelo ema pole küll kunagi otseselt end maausuliseks nimetanud, kuid seda on teinud tema emapoolsed vanavanemad, kellelt pärinevad paljud teadmised maausu kohta ja süvenev huvi teema vastu. Keegi Leelo lähedastest Maavalla Kotta ei kuulu.

Mari on 20 aastat vana ja õpib ülikoolis. Ka tema on koos noorema vennaga kasvanud maausulises peres, kuid rõhutab korduvalt, et ta ei pea end usklikuks inimeseks. Veidi hajevil mõtete ja olemisega Mari jaoks on olulisemad maausulised teadmised ja väärtused, kui usk ise. Samas ta tõdeb, et tegelikult üritab endas selgusele jõuda, kas ja miks talle usku üldse oleks tarvis. Mari kuulub Maavalla Kotta.

Päike omandab teadmisi kutsekoolis ning on 21-aastane muhe noormees. Tema esimesed kokkupuuted maausuga pärinevad küll perekonnast, kuid isiklikul maausuni jõudmise teel on olnud erinevad etapid, milles on olnud roll nii luteriusul kui ka ateismil. Tema vanaisa peab end maausuliseks, ema aga pigem polüteistiks. Maausu vastu hakkas Päike ise rohkem huvi tundma teismeeas, mil see talle teiste usunditega võrreldes sümpaatsemaks osutus. Ta on käinud küll Maavalla Kotta üritustel, kuid pole selle organisatsiooni liige.

Jahe on väga jutukas ülikoolis õppiv noormees, kellel vanust 22 aastat. Tema peres on maausulisi kombeid täidetud samuti juba nii kaua, kui ta mäletab, kuid keegi pereliikmetest end otseselt maausuliseks ei pea. Pärast umbes seitse aastat kestnud usulisi eneseotsinguid on Jahe jõudnud teadmiseni, et maausk on talle südamelähedane. Tegelikult peab ta usule nime andmist formaalsuseks. Olulisemad on põhimõtted, mitte nimetus.

Informantide väljavalimine otsitute seast oli lihtne, kuna kõik viis noort olid uuringus osalemisega kohe lahkesti nõus ning vastasid uuringu põhikriteeriumile ehk siis peavad end maausulisteks. Samuti pidasin vajalikuks, et uuritavate vanus jääks vahemikku 15–25 aastat. Seda põhjusel, et minu hinnangul võiks selles vanusevahemikus noorukite puhul olla tegemist aktiivsete eneseotsingutega, milles on roll ka usul ja usulisel eneseleidmisel. Siinkohal rõhutan, et eelnev hinnang põhineb isiklikul arvamusel ega saa pidada üldistavaks kõikide noorte puhul.

2.2 Uurimuse käik ja teemad

Magistritöö ettevalmistused algasid 2012. aasta septembrikuus, mil osalesin kursusel „Uurimismeetodid religioonipedagoogikas“. Seal omandatud teoreetilised teadmised ja kursusekaaslastega läbi viidud praktilised harjutused koos ühise analüüsi ning juhendajapoolsete väärt näpunäidetega andsid esimesed kogemused intervjuude ette valmistamiseks ja läbi viimiseks.

Informantide otsimist alustasin 2012. aasta novembris, mis osutus algselt oodatust keerulisemaks ja pani mind tõsiselt järele mõtlema, kas valisin uuringu läbi viimiseks pasliku teema ning kas see on üldse teostatav. Oma kogemuse põhjal võin praegu öelda, et uuringu tarbeks sobivate noorte leidmisel olid põhilisteks probleemiks asjaolud, et terminid maausk ja maausuline olid kas täiesti tundmatud või arvasid enamik maausust kusagilt midagi kuulnud noorukid, et ega maa-, taara- ja rahvausul mitte mingisugust erinevust polegi. Kahel korral puutusin kokku ka äärmiselt negatiivsete arvamusedustega antud uuringu eesmärgi suunas, mida põhjendati sellega, et maausk on liiga individuaalne ja isiklik teema, mille peale ei peaks võõrad isikud üldse mõtlema, rääkimata selle uurimisest. Kokku tutvustasin uuringu projekti elektronkirjavahetuse teel 18 erinevale isikule, kes said leitud erinevate suhtluvõrgustike, sh Facebook'i kaudu. Kuna neist enamus olid juba üle 25-aastased ning nii mõnegi nägemus maausust polnud minu hinnangul väga selge, st kuulus rohkem uue vaimsuse või tulnukausu valdkonda,

siis ei osutunud nende valik uuringus osalemiseks võimalikuks. Just eelnimetatud probleemidega kokku puutumise tõttu ei õnnestunud mul sobivaid informante rohkem leida, kui viis maausulist noort.

Pärast informantide leidmist oli uuringu järgmiseks etapiks intervjuude läbiviimine. Töö eesmäärke silmas pidades koostas in eelnevalt uurimisküsimused (LISA), mis on jaotatud kolmeks üldisemaks teemaks ehk siis küsimused maausuni jõudmise olulisemate tegurite kohta, maausk ja maausuline maailmamõistmine ning praktiliste maausuliste kommete väljendumine argielus. Viimased kaks küsimusteplokki panin maausuni jõudmise küsimuste teenistusse, et näidata, et ka see, kuidas maausulised noored maausku mõistavad ja millisena seda näevad ning kuidas see nende elus väljendub, on osa maausuni jõudmise teest. Intervjuude käigus küsisin jooksvalt ka selgitavaid lisaküsimusi.

Informantidega intervjuude läbi viimiseks sobivaid aegu kokku leppides lubasin neile mõned päevad enne kohtumist saata elektronposti teel tutvumiseks intervjuude põhiküsimused, kuna algselt neile küsimustiku teemasid tutvustades arvasid kõik viis noort, et ehk neile intervjuu ajal paljud asjad kohe ei meenugi, mis just mälestusi puudutavad.

Intervjuude ajaline kestus polnud määratletud, kuid palusin informantidel arvestada kuni kahtunnise ajakuluga. Kokkusaamiste kohad lasin noortel endil valida, mis neile mugavamad oleksid ja kus nad end intervjuu andmiseks vabamalt tunneks. Mõlemad noormehed, Jahe ja Päike valisid kohtumispaiagaks minu kodu naabritega jagatava ühisköögi ning tütarlapsed Liisa, Mari ja Leelo soovisid kokku saada kohvikus.

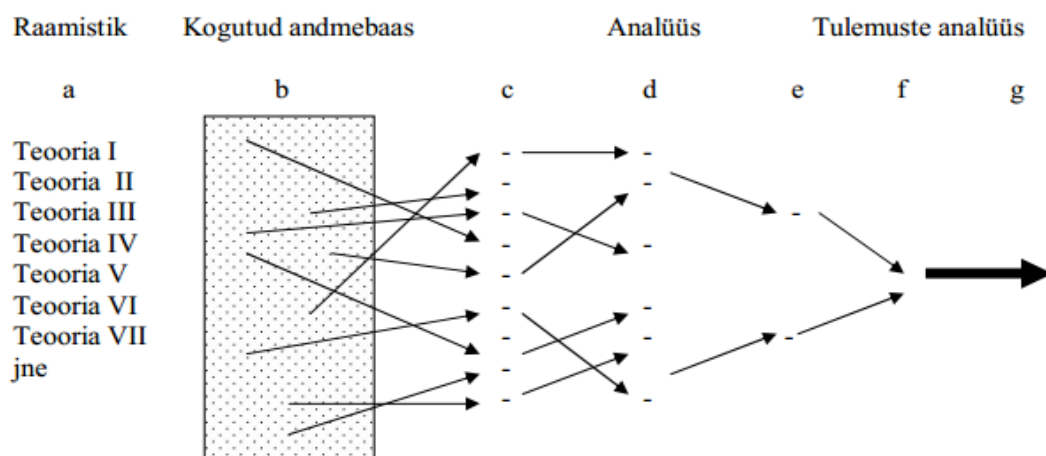
Kohtumistele võtsin kaasa diktofoni, mille kasutamiseks palusin kõigilt informantidelt eelnevalt ka nõusolekut ning selgitasin salvestamise vajadust sellega, et hiljem oleks võimalik intervjuud uuesti üle kuulata ning need transkribeerida. Samuti teavitasin uuringus osalejaid sellest, et uuring on konfidentsiaalne ja seetõttu lasin neil endil valida meelepärased pseudonüümid, mida ma töös kasutada saaksin. Kuigi tutvustasin informantidele oma

uurimisprojekti juba enne kohtumist, siis selguse mõttes kordasin uuringu eesmärgid ja mulle kui uurijale olulised aspektid uuesti üle.

Intervjuude läbiviimisega jäin ma üldjoontes rahule. Pean tunnistama, et kuigi seminaris „Uurimismeetodid religioonipedagoogikas“ harjutasime intervjuud läbiviimist koos nõuannetega, mida ja kuidas teha, siis esimese intervjuu eel tundsin teatavat ärevust ja kartsin, kas mul üldse õnnestub vestlusteks kõikide informantidega piisavalt vaba ja usaldusväärne õhkkond luua, mis mulle kui uurijale on info hankimise seisukohalt väga oluline. Hirmud siiski kadusid kiirelt pärast esimese vestluskaaslasega kohtumist ja võin öelda, et viiest intervjuust neli kestsid pooleteisest tunnist pea kolme tunnini ning üks paar minutit üle tunni. Lühim intervjuu toimus ainukesena õhtusel ajal ja pärast pikka päeva võis olla ka üheks põhjuseks, miks üks informant polnud nii jutukas, kui teised.

Ajaliselt järgnes intervjuudele helisalvestiste transkribeerimine, mille teksti tuli kokku 83 lehekülge. Seejärel alustasin materjali süstematiseerimist ja analüüsimist.

Uurimisküsimustele toetudes analüüsisin iga intervjuud eraldi. Selleks lugesin intervjuude transkriptsioone korduvalt läbi, et määrata kindlaks neis olevad analüüsiühikud ehk tähendust kandvad mõtted või väljendused. Ülevaate andmete analüüsist annab joonis 1.

Joonis 1. Andmete analüüsi meetod (Tuomi 2010: 10)

3. TULEMUSED

Käesolev peatükk koosneb neljast põhiteemast ja nende alla kuuluvatest alateemadest. Teemad on moodustatud vastavalt töö üldistele eesmärkidele ehk siis respondentidega tehtud intervjuude põhjalikuma analüüsi tulemusena leida vastused küsimustele, millisena näevad noored maausulised maausku, mis on selle tähendus nende jaoks, millised on noorte maausuni jõudmise tegurid ning kuidas maausk noorte igapäevaelus väljendub. Kuigi teine ja kolmas teema kajastavad mõlemad maausulist maailmanägemust, siis pidasin vajalikuks eristada profaanse kirjelduse sakraalsest.

3.1 Maausulise maailmavaatelise enesemääratlemiseni jõudmise tegurid

Käesoleva teema alla kuulub kaks alateemat: *Sotsialiseerumine maausku* ja *Eneseotsingud*. Esmalt räägin sellest, milline on respondentide nägemus ja arusaam oma vanemate või lähedaste usulistest eelistustest ning milliseid põhilisi vanematelt või lähedastelt õpitud maausulisi väärtusi nad kõige tähtsamaks peavad, mida omakorda ka oma järeltulijatele võiks edasi anda. Teiseks mõtisklevad ja arutlevad informandid, kas ja miks neile on vajalik end usuliselt piiritleda ja mis tundeid see neis tekitab.

3.1.1 Sotsialiseerumine maausku

Nii nagu maausu kuvandi peatükis kirjutasin, on maausk põlvest põlve edasi kantav ehk siis maausulisi kombeid ja teadmisi antakse edasi pere kaudu. Seetõttu on ka käesolevas töös oluline teada saada, kas ja millist rolli on noorte maausuliste vanemad või lähedased mänginud nende maausuni jõudmise teel ning millised on nende usulised eelistused noorte maausuliste nägemuse järgi.

Intervjuusid analüüsides selgub, et informantide vanemad või lähisugulased enamasti end usuliselt määratleda ei soovi või ei pea seda vajalikuks, kuid siiski teatud maausulisi tavasid või kombeid praktiseeritakse.

Ega pereliikmed peale minu usuliselt väga ei määratlegi. Ma ei tea, mida nad rahvaloendusesse kirja panid, aga minu pereliikmed on selles suhtes täiesti keskmised Eestimaa inimesed, et ametlikult nad usuliselt end hea meelega ei piiritle. /.../ Nii ema, kui ka isa poolt kõik olid sellised praktilised maausulised, et neil ei olnud vaja asjale nime anda, aga kui on vaja, me paneme küünla hingedepäevaks ja teeme kõike seda, mida praktiliste tegevuste juurde käib, aga see, et me nüüd nimetame seda maausuks, see ei ole üldse olnud oluline. (Jahe 06.01.13)

Liisa ja Mari räägivad mõlemad, et maausk on nende elus kogu aeg olemas olnud. Mari kasvas üles oma isaga, kes on end noorukieast saadik maausuliseks pidanud ja praeguse perekonna kohta lausub ta: „*Mu isa on maausuline, kasuema on maausuline, ma oma teismeealise venna kohta ei oska öelda või ei julge öelda praegu. Mu isa vend mõned aastad tagasi hakkas maausulistega rohkem läbima ja on aktiivsem selles teemas.*“

Liisa sõnul jõudsid tema vanemad maausuni oma tuttavate kaudu, kes Maavalla Kojast neile rääkis. Kuna ta ise sel ajal alles 4-aastane ja seda aega täpselt ei mäleta, siis talle on maausuliseks olemine olnud loomulik igapäevaelu osa. Samas tõdeb ta: „*Isa sai eelmisel või üle-eelmisel aastal teada, et tema vanavanaema oli ka maausuline ja oli oma küla ravitseja. /.../ See on ka huvitav, et isa nagu teist kaudu jõudis maausuni, aga samas juurtes on see kõik olemas.*“

Sarnaselt, nagu Jahe kirjeldab, kuidas tema pereliikmed end hea meelega kindla terminiga ei piiritle, arvab ka Leelo, et ta ema on pigem südames maausuline. Maausulisteks peavad end tema vanavanemad.

Mul vanaisa ja vanaema on mõlemad maausulised. Neile on hästi tähtis kõik see meid ümbritseva väärtustamine ja maausuliste kommete järgimine /.../ Ema pole otseselt kunagi välja öelnud, et ta maausuline oleks, aga ta

ikka räägib vahest, et ta usub looduse hingestatust ja kõrgema väe olemasolu ja me ikka praegu ka koos täidame teatud maausuliste kombeid. Eks ta mingil moel ikkagi maausuline on. (Leelo 09.04.13)

Kuna maausuliseks olemine üldiselt ei eelda täpsete reeglite järgi elamist ega pole Maavalla Koja seisukohtade järgi traditsioonilises mõttes religioon, nagu alapeatükis 1.1 kirjutasin, siis pole maausus ka maausuliste jumalate või haldjate kummardamise kohustust. Oluline on see, mida keegi enda jaoks tähtsaks või pühaks peab, kas vanade maausu kommete järgimist, ümbritsevat loodust või hoopis midagi muud.

Vanemad, ema ja isa, on mõlemad maausulised. /.../ Mu vanaema ka, mu vanaema on ka Kojas, aga ma ei ütleks, et tema nüüd nii väga maausuline on. Tema on rohkem nagu loodususku lihtsalt, rohkem maausu-meelne. Ta ei mõtle nendele maausu jumalatele või siis sellistele haldjatele, tema lihtsalt jalutab looduses ja naudib seda. (Liisa 08.01.13)

Päike räägib, et tema ema, olles polüteist, püüab maausust, budismist ja luterlusest endale oma äranägemise järgi parimat leida. Vanaisa on tema perekonnas ainuke, kes end maausuliseks nimetab. Kuigi noormees ütleb, et ülejäänud pereliikmed end valdavalt usuliselt kuidagi ei määratle, siis tuleb välja, et mingisugused veendumused usuküsimustes neil siiski on.

Teised pereliikmed on valdavalt siis mitteusulised, et ei ole omistanud endale kindlaid vaateid usu koha pealt, et pigem siis nüüd kas ateistid või usuvad siis mingisse väesse või olemusse, et aga otseselt aga mitte usku. (Päike 04.01.13)

Usust üldiselt ja veel vähem isiklikest usulistest veendumustest rääkimine tundub ehk paljudele inimestele suhteliselt delikaatne teema olevat, et ka peresiseselt tegelikult ei teata alatihti, kas keegi millessegi usub või mitte.

/.../ Õega pole me mitte kunagi rääkinud, et kes mida usub, sest et niivõrd isiklik asi on usk perekonnas olnud, et isegi omavahel sellest juttu ei tehta.

Seda, mida vanemad usuvad, see on ka osaliselt välja tulnud sellepärast, et isa on lugenud mulle ette nendest raamatutest ((uue vaimsuse-alastest))⁶, mida tema loeb. (Jahe 06.01.13)

Samas leidub ka selliseid vanemaid, kes ise isiklikust huvist maausuga seonduva kohta rohkem teada saada soovivad ja sel teemal ka oma lastega vestelda tahavad. Liisa räägib õhinaga oma isast: „/.../ isa on selline inimene, kellele meeldib väga palju rääkida ja siis ta nagu räägib mulle sellest maausust ja me arutame temaga sellel teemal. /.../ (·)⁷ emaga ma sellest nii palju ei räägigi.“

Kuna isal on teine perekond, siis nad ei kohtu sagedasti, kuid Liisa jutust peegeldub, et ta ootab põnevusega neid kohtumisi ja tal on suur soov rohkem maausulistel teemadel arutada.

Vanematelt ja lähedastelt õpitud või ise loetu-kuuldu põhjal saadud teadmistest on informantide öeldu põhjal olulisemad erinevate tähtpäevade või oluliste sündmustega seotud maausulised kombed ja taiad, põliskultuuri hoidmine ja traditsioonide edasikandmine. Samuti on olulisel kohal esivanemate ja kogu inimest ümbritseva austamine. Sarnaseid teadmisi ja väärtushinnanguid soovivad ka kõik informandid eelkõige just maausu säilimise nimel oma järeltuljatele edasi anda.

Ma kindlasti tutvustaks neile maausulisi väärtusi ja ma arvan, et ma tahaks oma lapsi õpetada enda maast ja sellega seonduvast lugu pidama. Nii palju inimesi läheb tänapäeval Eestist ära, kes ei tunne mingit seost selle maaga. Mind on mu isa kasvatanud seda maad austama. Kindlasti tahan ma neid õpetada ka oma keskkonda austama, loodust, et nad ei tunneks end hirmus looduse valitsejatena ja ma arvan, et oluline, et nad tunnevad oma rahva maailmapilti ja kombeid, rahvakalendri tähtpäevi ja tavasid. (Mari 10.01.13)

---

⁶ (( )) Analüüsija märkus.

⁷ Lühike, kuid selgesti eristuv paus.

Liisa toob olulise asjana välja, et maausulise ellusuhtumise ja mõtlemisviisi juurde kuulub ka loodusest lugu pidamine. Ta rõhutab, et inimene ei peaks oma eksisteerimist maailmas üle tähtsustama ja selgitab, mida ta oma lastele õpetaks.

Eks seda ellusuhtumist, et kuidas olla ja et kuidas käituda ja kuidas nagu mõelda. Just seda, et mitte mõelda, et meie oleme kõige tähtsamad, et meie ei ole üldse kõige tähtsamad, et me oleme osa mingisugusest suuremast, me oleme osa loodusest ja me ei ole looduse kroon. (Liisa 08.01.13)

Päike arvab, et: /.../ *Ümbritsevat tuleb väärtustada ja ligimesi tuleb hinnata ja head soovida teistele ja et halvale vastata heaga näiteks, et mitte halvale halvaga. /.../ (Päike 04.01.13)*

3.1.2 Esimesed mälestused ja eneseotsingud

Sündmused või olukorrad, mis esimestest kokkupuudetest maausuga meenuvad, on küll kõigil informantidel omamoodi erinevad, kuid Liisa ja Päike mõlemad mäletavad esimest korda hiies käimist.

Vanaisa vedas mind lapsepõlves väga mitmesse kohta endaga kaasa, et näiteks Paluküla hiiemäele ja siis Pähklimäele /.../ Siis seda mäletan ma väga elavalt, et kuidas vanaisa rääkis, et siin ((hiies)) ei tohi ühtegi oksa murda ja et siin peab käima ettevaatlikult ja tasakesti, et midagi kahju ei teeks või et jätaks kõik niimoodi puutumatuna nagu enne /.../ (Päike 04.01.13)

Mida ma esimesena mäletan, on see, kuidas me käisime seal Tammealuse hiies suvistepühal /.../ Ma just mäletan, kuidas mu isa mulle just seletas, et kuidas tuleb hiies käituda, et midagi ei tohi kusagilt murda ja tuleb mõelda ainult häid mõtteid /.../ (Liisa 08.01.13)

Leelol, Liisal ja Maril seostuvad esimesed mälestused maausuga kokkupuutumisel hingedeaja ja jõuludega.

See võib-olla tulebki esimesena meelde, kuidas vanaema hingedepäeva või jõulude kohta rääkis, et ööseks tuleb esivanematele toit lauale jätta ja kui toitu lauale ei jätta, siis esivanemate hinged saavad kurjaks ja midagi paha võib juhtuda. (Leelo 09.04.13)

Jahe arvab, et tema esimesed kokkupuuted maausuga pärinevad hoopis lapsepõlves unenägudele seletuse otsimisega.

/.../ Minu esimesed nii-öelda maausulised sellised kokkupuuted olid ka, et kui mu unenägu lõppes sellega, et ma nägin, et ma kukkusin iseenda sisse tagasi, siis isa käest või kellegi käest küsisin, et miks ma nägin selliseid unenägusid, siis isa ka ütles, et sinu hing käis vaatamas, mis mujal tehakse. (Jahe 06.01.13)

Olenemata sellest, kas uuritavad noored on kasvanud maausulises perekonnas või jõudnud maausuni muid kanaleid pidi, siis kõigil neil on teatud eluperioodil olnud hetk, mida meenutades nad võivad praegu öelda, et millal nad on hakanud end maausulisteks pidama.

Liisale jaoks on see erisetumise vajadus, talle meenub vestlus kristlasest naabripoisiga, kui ta oli umbes 6-aastane.

/.../ Ta küsis: „Kas sina ei lähegi pühapäeval kirikusse?“. Siis ma selgitasin talle, et mina ei lähe kirikusse, et mina käin teises kohas – mina käin hiies. Võib-olla siis see oligi see periood, kus ma sain aru, et mina olen maausuline ja teised kõik ei olegi seda. (Liisa 08.01.13)

Liisa arvab, et kui ta kaks aastat tagasi 14-aastasena Koja liikmeks sai, siis ta mõtles maausuliste küsimuste peale rohkem, kui praegu. Samas on ta üpris kindel, et maausk hakkab tema elus järjest suuremat rolli mängima.

Mari räägib, et kuigi lapsest saadik on olnud talle loomulik enda kohta öelda maausuline, kuid hetkel jõudnud oma elus sellisesse perioodi, kus ta tõsiselt mõtleb selle üle, kas ja milleks üldse usku vaja on. Talle endale ei meeldi end

usklikuks nimetada, pigem on palju muid aspekte, mis talle maausu juures meeldivad.

/.../ Mingid sellised sotsiaalsed teemad, mis tegelikult ka maausulisi ühendavad lisaks usule, neid on väga palju. Et kui mul on praegu see usu moment ära kadunud vahest (·). Ma ei tea, mis sellest saab, siis on väga palju muid asju, mis mind seovad maausuga. Need on ühised huvid ja tegevused ja väärtused. Näiteks kui me juhuslikult ei käi hiies ja ei ole mingid palvused või nii, siis korraldame näiteks lauluõhtuid ((Maavalla Kojas)), kus õpime mingeid vanu regilaule või on mingid sellised koolituse moodi kokkusaamised, kus mõni teadjam inimene räägib mingist teemast. (Mari 10.01.13)

Päike jutustab oma käänulisest teest maausulise enesemääratlemiseni jõudmisel. Kui ta ema initsiatiivil ristitud sai ja luterlus mõnda aega tema elus figureeris, siis umbes 12-aastasena religioossetele küsimustele vastuseid otsides jõudis ta selleni, et otsustas ateistliku maailmanägemise kasuks.

/.../ Ma teadsin, et ma usun nagu millessegi, aga mis see täpselt on, selles ma ei olnud nagu päris kindel või polnud arusaamisele jõudnud, et mis see siis nüüd täpselt on, et mingi kõrgem vägi on ilmselt kindlasti, mis meid siis juhib, aga kuidas see päris täpselt välja näeb või mis see on, selles ma ei olnud nii kindel ja siis ma hakkasingi pigem usust võõranduma /.../ ja siis ma olingi pikka-pikka aega tegelikult veendunud ateist. (Päike 04.01.13)

Maausu vastu tekkis tal huvi teismeeas, kui ta veebifoorumis Saksa loodususulistega suhtles. Sel ajal luges ta aktiivselt teemakohaseid raamatuid ja hakkas keskkooli ajal ka Maavalla Koja üritustel käima. Ta tõdeb muiates, et kuigi vanaisa on talle igati suureks eeskujuks olnud ja maausust palju rääkinud, siis eneseotsingute käigus jõudis ta sinna tagasi, kust tegelikult kõik alguse on saanud.

Jahe selgitab, et kuna tema vanemad end kunagi maausulisteks nimetanud pole, aga samal ajal on noormehe lapsepõlvest saadik täitnud teatud praktilisi maausulisi kombeid, siis tundus see kõik talle segadusttekitav ja umbes 15-aastaselt hakkas ta uurima, millega on täpsemalt tegu.

./.../ Alussüsteemilt olen ma maausuline olnud kogu aeg, aga et hakata asjadest aru saama, olen ma pidanud ikkagi hiljem asja uurima. ./.../ Ma väga pikka aega ei sõnastanudki ära, et millesse siis otseselt peaks uskuma, et oligi (·) usume mingisugust väge ja hingejõudu ja keegi ei öelnud selle peale, et mida usutakse. Siis muidugi selle sildistamise tähe all uurisin ja lugesin siit-sealt, et ohoo, seda nimetatakse maausuks. (·) Selge siis, nimetame seda maausuks! (Jahe 06.01.13)

Noormees arvab, et maausuliseks ei saada päeva pealt ja võrdleb oma teed maausulise enesemääratlemiseni jõudmisel Tuhkatriinuga muinasjutuga, kus jala lühemaks lõikamine ei tee kristallkinga jalale sobivaks: „./.../ See ei ole ka selline sündmus, vaid see on protsess. ./.../ Mitte mina ei sobinud maausule, vaid maausk sobis mulle.“ (Jahe 06.01.13)

3.2 Maausuline maailmapilt maausuliste noorte silmis

Käesolevas alapeatükis räägin sellest, kuidas maausulised noored maausku interpreteerivad ehk mida tähendab maausk nende jaoks ja mida peetakse tähtsaks maausuliseks olemise juures. Samuti toon välja, milliseid erinevusi nähakse tänapäeva maausu ja esivanemate usu vahel ning millised on maausuliste noorte tunded ristiusuga seoses.

3.2.1 Maausk ja maausuliseks olemise tähendus

Nii nagu varem juba mainitud, siis maausku on defineeritud pigem maailmavaate ja elulaadina, kui religioonina. Maausulistelt noortelt küsisin maausu tähenduse kohta ilma eelnevat definitsiooni mainimata, et teada saada, kuidas nemad seda isiklikult tõlgendavad.

/.../ See ((maausk)) on igapäevaelu osa ja ma ei taha tõesti maausku eraldada sellest üldisemast traditsioonist. Noh, loodususkude puhul seda ei saagi nii hästi teha. /.../ Konkreetselt minu jaoks on see eluviis ja maailmavaade. Maailmavaate juurde kuuluvad otseloomulikult mingid usulised arusaamad, aga ma mõtlengi, et mulle sobib see väga hästi, kuna see maausk on piisavalt paindlik ja sellel ei ole oma selliseid reegleid ja see ei kirjuta mulle ette, kuidas ma pean käituma või mida tegema, uskuma ja mõtlema. Kui usk oleks mulle oluline, siis ma kindlasti valiks mingi raamatureligiooni. Sellepärast, et mulle tundub, et see piirab seda maailma kogemist, kogemisviisi. (Mari 10.01.13)

Ka Päike peab maausku millekski laiemaks, kui lihtsalt usk. Tema jaoks on maausk esivanemate pärandile tuginev individuaalne mõtteviis.

/.../ Maausk ongi nüüd pigem maailmavaade, kui otseselt usk. Et ta hõlmab palju laiemat, kui mõni muu religioon või selletaoline. /.../ Maausulistel ongi hästi tähtsal kohal see, et me ei ole nagu kariloomad, et me ei jookse ühe juhi järgi, et me oleme kõik inividid ja suudame ise mõelda ja see on väga-väga tähtis meie kõigi jaoks, et see nii ka jääks. (Päike 04.01.13)

Liisa arvab samuti, et maausk pole religioon traditsioonilises mõttes, vaid mängib igapäevaelu osana tema vaimsel kasvamisel olulist rolli.

/.../ Minu jaoks on see nagu eluviis. /.../ Mõne usu puhul on see, et sa pead palvetama näiteks mitu korda päevas, aga maausk on selline teistsugune, see on just eluviis. /.../ Võib-olla see eesmärk on, et mu mõtlemisviisi parandada või õpetada mind, maailmavaadet nagu. (Liisa 08.01.13)

Maausulise maailmavaate osa on ka maa pühaks pidamine. Nagu Mari ütles eelmises peatükis, et paljud inimesed ei tunneta sidet oma kodumaaga ja lahkuvad Eestist, kuid tema on isalt õppinud, et oma maad tuleb austada. Oma maasse lugupidavat suhtumist väljendab ka Jahe.

/.../ Mul oli väga pikk aega plaan, et ma lähen Eestist minema ja siis oli maausk kujunenud minu jaoks mingisuguseks niisuguseks nähtuseks, mis mind (·) ma ei ütle, et siin lõpmatult kinni hoiaks, ma ka võib-olla käin ringi, aga tean alati, kus mu maa on. Tema ((maausu)) eesmärk justnimelt ongi minu jaoks selline põlistav, et mul on midagi oma ja ka et mina olen millegi oma. /.../ (Jahe 06.01.13)

Maausku ja maausuliseks olemist ei pea noored millekski ebatavaliseks. Mari sõnul on tal aga mõnikord ette tulnud, et maausust mitte midagi teadvad inimesed peavad tema eluviisi kuidagimoodi väga eriliseks.

Maausk minu jaoks seisneb rohkem väärtustes, mingites väärtushinnangutes. Muus osas minu igapäevaelus seisneb see minu valikutes ja tegudes, mitte mingis aktiivses eksootilises tegevuses. (Mari 10.01.13)

Maausulised tõekspidamised võivad iga indiviidi puhul erineda olenevalt sellest, mida keegi konkreetselt enda jaoks oluliseks peab.

/.../ Maausu kohta öeldakse ka ju, et see on inimeseti erinev ja see on igapähele nagu tema oma /.../. (Jahe 06.01.13)

On maausulisi, kes peavad oluliseks liituda Maavalla Kojaga ja tunnevad läbi ühiste ettevõtmiste maausuga tugevamat sidet ja on selliseid maausulisi, kes organiseerumist juba põhimõtteliselt vajalikuks ei pea.

/.../ Eks me käime seal Maavalla Kojas üritustel ja see ongi see, mis meid siis maausulisteks teeb /.../ (Liisa 08.01.13)

3.2.2 Tänapäeva maausu ja esivanemate usu erinevused

Kuigi maausulises pärimuses ehk kommetes, uskumustes, tavades, keeles võib olla paljuski sarnast, millesse esivanemad on uskunud, siis arvavad noored, et tänapäeva ja esivanemate maausu vahel on siiski üpris olulised erinevused.

Liisa peab seda paratamatuks: „Tänapäeval me püüame olla maausulised, aga vanasti nad ju elasid kogu aeg selle sees.“ (Liisa 08.01.13)

Jahe arvab, et esivanemate usk oli loomulik, kuid tänapäeva inimesed püüavad tollaseid termineid suruda uutesse ja ehk ka laiematesse kategooriatesse.

/.../ Kasvõi näiteks see, et haldjad on millegi kujustamine. Haldjad ei ole kindlasti alati olnud millegi kujustamine. Nad on olnud elavad asjad, keda sa lihtsalt ei näe ja sellepärast, et nad elavad samas reaalsuses, kui meie. Aga sellest see, et sa nüüd ei seleta enda jaoks midagi ära (·) see on see kirjaliku kultuuri omapära, kus igal asjal on olemas nimi ja seletus, nagu sõnaraamatus. Võib-olla see ongi just see peamine erinevus, et vana maausuline ei otsinud alati seda seletust. Haldjas oli haldjas sellepärast, et ta oli haldjas, mitte sellepärast, et ta oli mingisuguse väe kujustus /.../ (Jahe 06.01.13)

Mari meelest väljenduvad tänapäeva ja esivanemate maausu erinevused eelkõige selles, et esivanematel puudusid teadmised ja vajadus nähtuste teaduslikuks seletuseks. Seetõttu oli ka maailma tajumise viis teistsugune, kui praeguse aja inimestel.

/.../ Neil oli palju vähem teadmisi ja informatsiooni maailma kohta, mida kasutada. Ma mõtlen, et näiteks, kui meie vaatame pilve, me teame, et see on veeaur onju, aga esivanemad ei teadnud selle kohta. (Mari 10.01.13)

Samuti tõdeb ta, et tegelikult on ju ka meie teadmised esivanemate usu kohta suhteliselt kasinad:

Meieni on ju nii vähe jõudnud selle esivanemate usu kohta. /.../ traditsioon on vahepeal ära katkend, et see, mida praegu maausuks kutsutakse, on mingil määral kindlasti rekonstruktsioon, aga ma ei ütleks, et päris uusususund ka. (Ibid.)

Päike on arvamusel, et erinevused seisnevad ka esivanemate kommete edasiandmise järjepidevuses või vastupidi - selle traditsiooni katkemises.

Juba ainuüksi sellepärast on ta pisut teise vormi võtnud ja maausk on samas kogu aeg nagu arenend oma olemusega ja on ka neid peresid, kus on see kombestik nüüd jätkunud niimoodi aastasadu, et kõike kantakse niimoodi põlvest põlve edasi, et aga siis samas on nagu teisi perekondi, kus on see side vahepeal lakanud. (Päike 04.01.13)

Noormehele meenub ka üks konkreetne näide, mis tema arvates kirjeldab selgelt ja lihtsalt tänapäeva ja esivanemate söögilauakommete erinevust:

/.../ Vanaisa on näiteks rääkinud lugusid, et kui tema ema läks kooli, et umbes see aeg lõpetati ära ühest kausist või potist siis söömine, et see oli umbes 1905. aasta paiku, et siis oli pott keset lauda ja igaühel oli oma lusikas ja siis terve pere sõi niimoodi potist koos. Nii et ka see kuulus siis maausulise kombestiku hulka. /.../ (Päike 04.01.13)

3.2.3 Ristiusule vastandumine

Intervjuusid analüüsides tuli selgelt välja, et kõik küsitletud noored peavad maausku enda jaoks oluliseks just seetõttu, et see on põline eesti rahva usk, mitte laenatud ega võõras usk.

Maausk on meie kultuuriruumile ehk siis elmale omane ja seda on uskunud ka meie esivanemad juba ja just sellepärast, et on paljalt ainuüksi ainult meie Eesti rahvale või siis maarahvale omane, et mitte kuskilt võõrsilt tulnud. (Päike 04.01.13)

Oluline tähelepanek on ka see, et üle poole informantidest väljendab negatiivset suhtumist võõrreligioonidesse, eriti ristiusku.

/.../ See ((kristlus))) on ju meile peale surutud. Just see ongi see asi, et meile tuldi ja võeti meilt vanad kombed ära ja sunniti see kristlus peale. (Liisa 08.01.13)

Liisale jääb arusaamatuks, miks tema koolis käsitletakse religioonidest põhiliselt kristlust, räägitakse liiga palju piibli teemal või kuidas saab pedagoog õpilaste religioosseid eelistusi teadmata liigseid üldistusi teha ja sellega kellegi tundeid riivata.

Mul endal oli ka just kirjanduses see piibli teema. Ma mõtlesin, et kuidas mu muusika õpetaja ikka ütles, et iga intelligentne inimene peaks kirikus käima ja siis ma jäin mõtlema, et aga kas ikka peaks. Samas, iga intelligentne inimene peaks teadma, mis on maausk, sest see on meile ikka kõige omasem. (Ibid.)

Tütarlaps tõdeb, et ta kohati saab kristluse teema peale lausa tignedaks, kuid arvab siiski, et maausulised peavad ka teisi religioone aktsepteerima. Ta arvab, et tänu maausuliseks olemisele on tal oskus maailma ka teisest vaatenurgast näha. Näiteks on tal tuua üks konkreetne juhtum.

9. klassis oli meil piibli teema ja meil oli vaja kirjutada selline kirjand, et: „Kümme käsku – kas ainult kristlastele?“. Õpetaja mõtles sellega, et me peame kirjutama, et kui head need kümme käsku on mittekristlastele ja kuidas me peaksime neid järgima. Aga mina küsisin, et kas ma võin kirjutada, et ei, see ei ole mittekristlastele ja siis ta ütles, et jah, kui sa tahad, siis kirjuta./.../ Ma nagu kritiseerisin neid kümme käsku, ent mitte halvast toonis. /.../ Näiteks see, et 'Sul ei tohi olla ühtegi Jumalat peale minu', et ainult ühte Jumalasse pead uskuma ja siis ma selle kohta kirjutasin, et „Aga miks?“ või siis 'Sa ei tohi oma ligimest tappa', siis see pani mind mõtlema, et miks nagu eeldatakse minust, et ma peaksin nagu tapma, et sellega juba halvustatakse mind. (Ibid.)

Samuti ütleb ta, et mõnikord ta imestab, kuidas uued inimesed Maavalla Kotta üldse satuvad, kui maausust nii vähe räägitakse.

Jahe väljendab oma emotsioone kristlaste suunas teiste noortega veidi teravamalt ja ütleb, et ta ei ole nii salliva loomuga maausuline, kui võiks eeldada.

Maausuliselt üldiselt üritavad väita, et nad on kohutavalt tolerantset kõigi vastu. Eks nad võib-olla ka seda on, aga see ei tähenda, et mina seda oleks. Ma loodan, et ma ei solva sellega kedagi, aga paraku, kui keegi mainib – kirik – minu esimene mõte on: „Tuleks põlema panna!“. Nii hull, kui see ka ei ole. Ma ei kutsu üles kedagi vägivallategudele, aga see on lihtsalt minu esimene mõte, mis tuleb. See on minu arvamus ja lõppkokkuvõttes kellelegi halba tahta ei ole minu eesmärk. (Jahe 06.01.13)

Maausulisi on ka paganateks nimetatud, kuid üldiselt ei tekita see termin maausulistest noortes mingeid erilisi emotsioone, isegi kui keegi neid sellise nimetusega peaks kustuma.

/.../ Ma jään selles kohas võrdlemisi neutraalseks, sellepärast et pagan ei tähenda siis ladina keeles siis tegelikult mitte midagi muud, kui siis maainimest ja talupojakultuuri või pärandit. /.../ (Päike 04.01.13)

Jahe siiski täpsustab, et tema suhtumine termini *pagan* kasutamisse sõltub sellest, kui võrd ollakse kursis selle tegeliku tähendusega:

Ma otseselt ei solvu selle peale, kui see tuleneb teadmatusest. Kui seda tahtlikult tehakse, siis on see pahatahtlik, sest et maausulised ei ole paganad, me oleme oma maa põlise usundi kandjad. (Jahe 06.01.13)

Mari aga eristab kristlased ja mitteusklikest.

Ma ei tea, ma mõtlen, et see ei ole päris õige, et pagana termin on ju vastandav ja kristlusest tulenev. Kui kristlased nimetavad nii, siis ma arvan, et see on solvamine, aga kui mitteusklikud nimetavad, siis ma arvan, et see tuleb teadmatusest. (Mari 10.01.13)

3.3 Pühapaigad, pühad paigad ja üleloomulikud/silmaga nähtamatud reaalsused

Olulisteks maausulisteks pühapaikadeks on hiied, kuid iga maausulise jaoks võivad pühaks osutuda ka mõned isikliku tähtsusega kohad. Samuti on maausulises maailmapildis oma roll ka üleloomulikesse nähtustesse uskumisel.

3.3.1 Hingestatud maailm

Nii nagu kõik mu informandid on rõhutanud, siis maausk on loonausk, millele on iseloomulik looduse pühaks pidamine, selle hingestatusesse uskumine. Tihti käivad kõikidest intervjuudest läbi sellised märksõnad nagu vägi, energia, jõud, pühadus. Üheks olulisemaks maausuliste pühapaigaks, mis äsja nimetatud mõisted ehk kõige paremini kirjeldab, on noorte maausuliste meelest hiis.

/.../ Maausus on väga tähtis, et kõik ümbritsev loodus on tegelikult ka püha, et ka mõnes rahvalaulus on näiteks sõnad, et „Käitu ka metsas nagu hiies“, et see tähendab, et see vägi on tegelt nagu igal pool looduses, et mitte ainult hiies, aga hiies on veel see vägi nagu mitmekordne /.../ (Päike 04.01.13)

Päike räägib, et ka tema kodu lähedal asus kunagi hiiekoht koos hiiekiviga. Paraku tõdeb ta nõrdimusega, et hiiekivi lasti maaparanduse käigus nõukogude ajal õhku. Sellest hoolimata on tema jaoks sellel paigal oluline tähendus.

/.../ Sellel paigal ka tänapäeval selline omane vägi ja jõud ja ma käin seal aeg-ajal ka, et rahu leidmas ja omi mõtteid mõtlemas. /.../ On ka see teadmine, et sinu esivanemad näiteks on käinud mingis teatud kohas ja siis sa tajud ja tunnetad seda kõike aastate, tuhandete, sadade pikkust väge, mis on sinna kividesse ja puudesse, sellesse paika nagu talletunud. /.../ Et see annab jällegi sellist energiat ja väge ja siis ma tunnen end alati hästi, kui ma sealt olen ära tulnud /.../ (Päike 04.01.13)

Ka Mari peab hiit enda jaoks oluliseks, kuna ta on seal juba lapsepõlvest saadik päris tihti erinevatel puhkudel käinud.

Mul on Virumaal Tammealuse hiiega isiklikud sidemed, mis on mu koduhiis, kus ma olen väikesest peale käinud. /.../ kui ma elasin Virumaal, siis me seal tavaliselt perega käisime pühade ajal. Seal on toimunud ka palju maausuliste pühasid, suvistepüha pidamine näiteks. /.../ (Mari 10.01.13)

Jahe peab hiit isemoodi paigaks, kuhu minnes saab kiiretest igapäevatoimetustest aja maha võtta ja sisemist tasakaalu leida.

Minu jaoks hiis on selline koht, kus sa saad olla, just olla sa ise. /.../ Hiis ongi see koht, kus see aeg nagu korra jääb seisma. Hiiekoht kui sellise hingelise tasakaalu koht, on just nimelt sellepärast oluline, nagu ma kirjeldasin, et sa lähed ja suudad seal selle looduse rütmi korra kätte saada ja seda tajuda. /.../ (Jahe 06.01.13)

Hiis on küll üks oluline maausuline pühapaik, kuid selle kõrval on ka teisi looduslikke pühakohti, näiteks kivid ja allikad, millega on seotud mitmeid maausulisi kombeid. Päike räägib:

/.../ näiteks kivid ja ohvriallikad, kus on ande viidud, hõbedat näiteks lõigatud, et neid kohti on teisigi, et kividele, kus on siis midagi toidupoolist annetatud või siis raha. /.../ (Päike 04.01.13)

Leelo meenutab oma lapsepõlveaega ja märgib, et hiies käimine pole nende perekonnas tavaks olnud, pigem külastatakse neid looduslikke pühapaiku, mis perekonnale on aastatega südamelähedaseks saanud. Ta mainib, et vanaisaga on ta paar korda käinud Tõllamäe hiietamme juures Viljandimaal, kuid siis ta oli veel nii väike, et vanaisa räägitud lood tal meeles enam pole. Küll aga meenutab ta ühte erilist hiieskäiku kooliajast.

Kirjanduse õpetaja viis meid 5.klassis hiiega tutvuma (·) Ma mäletan, et pidime igaüks punase paela hiiepärna külge siduma ja siis ringis seistes pidi igaüks midagi endamisi soovima. Mul on see vaikne hetk nii hästi meeles, see oli kuidagi väga eriline tunne. /.../ Ajalooõpetaja on meid mitu korda viinud ohvrikive või ohvriallikaid külastama ja siis rääkinud lugusid nende kohta /.../ Perekonnaga oleme käinud päris tihti Siniallikul näiteks, see on meie pere jaoks üks väga oluline koht. Ma arvan, et just seal käies ma kõige rohkem olengi maausu kommete kohta kuulnud ja see on minu jaoks väga huvitav. (Leelo 18.04.13)

Jahe arvab, pühaks ei pea pidama mitte ainult üldtuntud kohti, olgu nendeks siis hiied, ohvriallikad ja –kivid jne, vaid maausuline võib ise endale sobiva erilise koha otsida.

/.../ nii mõnigi koht on selle pärast püha, et me ise peame seda pühaks. Et mu kodu lähedal on üks koht, üks lagendik keset metsa, mille ümber kasvavad noored kuused ja see on isa jaoks hiis, tema käib seal, istub seal. Et ise võid valida endale isikliku väikse püha koha, kus sa end hästi tunnend. (Jahe 06.01.13)

Üldiselt ta peab maausulisi pühapaiku kohtadeks, kus saab vaimudega suhelda.

/.../ Maausulised pühakohad (·) noh, seda on ju alati tehtud, et „Oh, näete, siin on allikas, visake sinna münt!“ või „Siin on kivi, pange sinna münt või midagi niisugust!“, et see on ikkagi see ühendustee selle vaimude maailmaga, kus sa saad nendega kaupa teha. Hiies saab ka seda põhimõtteliselt teha, ohvripuuga näiteks. (Jahe 06.01.13)

Liisa on samal arvamusel, et hingelise tasakaalu taasleidmiseks võib endale meelepärase paiga leida.

Mul elab vanaema Võsul ja siis ma käin tihti seal ja mere ääres meeldib mulle väga olla tegelikult, kus just nii elu üle järgi mõelda. See on minu

jaoks tõesti tähtis koht. Mille poolest see siis hiiest erineb (·) see koht on minu jaoks isiklik, aga hiies kõik käivad selles mõttes. (Liisa 08.01.13)

3.3.2 Jumalate roll noorte maausulises maailmapildis

Maausk on polüteistlik usk, milles austatakse erinevaid jumalaid ja iga jumalal on kindel ülesanne vastavalt talle ainuomasele väele.

Igaiühel ((maausu jumalal)) on oma vägi ja mida ühel on, seda pole jällegi teisel ja vastupidi. (Päike 04.01.13)

Jahe toob näitena välja mõned jumalate nimetused ja nende funktsioonid ning kirjeldab ka täpsemalt, mida tema jumalate puhul eriti oluliseks peab.

/.../ Ahtit on nimetatud merejumalaks ja Pikne on nimegi järgi aru saada, mis ta on ja siis Uku, keda peajumalaks või ka kõuejumalaks nimetatud. Aga minu jaoks peamine mõiste on see vägi, see jõud. Siin on see, et jõud on puht füüsiline, aga vägi on see, et on lisaks ka see vaimne väekus ja seda on väga raske sõnadesse panna, mis see vägi täpselt on. See lihtsalt on olemas. See on umbes nagu kui sa mõtled (·) no valguse definitsioon on ju see, et ta on mingisuguste kiirte jada iseenesest. (·) aga kui sa vaatad seda valgust, siis seal on ikkagi rohkem, kui ainult need kiired. Vägi - kui sa paned selle sõnadesse, seal on ikka rohkem, kui see sõna. Samamoodi näiteks Pikne on äikese vägi, Ahti on mere vägi või vee vägi või siis ka vete ema. See on vahend selle väe nimetamiseks minu arvates. (Jahe 06.01.13)

Mari sõnul pole jumalatel tema maausuliseks olemise juures mingit erilist rolli. Ta küll tunnistab, et kindlasti peitub ümbritsevas maailmas rohkem, kui inimene seda ise tajuda suudab, kuid ei pea oluliseks meile silmaga nähtamatu jumalikustamist. Siiski maausulises traditsioonis ühel või teisel jumalal on oma roll:

„Maaema on siis maa hing ja merejumala funktsioon on käituda nagu meri.“ (Mari 10.01.13)

Päike nimetab oluliste jumalatena Taarat, Ukut ja Pekot ning kuigi tema isiklikult ei liigitaks maausu jumalaid tähtsuse järgi, siis ütleb ta, et üldiselt peetakse näiteks Maaema kui maailma loojat väga tähtsaks.

/.../ Tema on nagu selle toidupõlise loonud meile, et me võime harida maad ja maalt saada siis vastavat tasu /.../ (Päike 04.01.13)

Päike mainib maausu jumalatest rääkides puuslikke ehk puukujusid, mida esivanemad valmistasid ja milledele nad teatud jumala väe omistasid.

/.../ Näiteks kardeti, et kui see puuslik katki läheb, et siis hakkab ta verd jooksuma, et tal on nagu elu sees, et hing. (Päike 04.01.13)

3.3.3 Haldjad ja vaimud

Kuigi informandid mainivad maausu jumalaid ja toovad välja ka nende funktsioonid, siis sel teemal pikemalt arutlema ei jääda. Pigem tuleb huvitava asjaoluna välja haldjate ja vaimude elav kujutelm. Mari räägib näiteks, et praegu ta peab seda võib-olla rohkem lapsepõlve fantaasiaks, kuid nooremana oli ta kindel, et haldjad on olemas.

/.../ Väiksena, kui ma olin üksi kodus või praegu ka vahel kuulen, et keegi nagu ütleks mu nime, aga tegelikult ei öelnud ja ma olin alati kindel, et koduhaldjas tegi seda ja ma olin natukene hirmul ja mu vanaema juures maal oli saun, kus oli saunaahi, mis oli eriti podisev ja kolisev ja siis ma olin üsna kindel, et saunahaldjas tegutseb seal. (Mari 10.01.13)

Kuna Mari on üleloomulikku uskumise koha pealt oma elus hetkel kõhkleva seisukohal, siis toob sellest hoolimata ka praegu haldjatele ohvreid.

Ma üritasin endale viimastel kuudel seletada, et miks ma ikka järgin mingeid tavasid ja näiteks selle marjade laukasse viskamise koha peal ma leidsin sellise meeldiva seletuse, et see on mingi sümboolne akt, millega ma kinnitan või millega inimesed kinnitavad enda ja looduse vahelist

suhet, mis sümboliseerib mingit tasakaalu, mis võiks olla suhetes. (Mari 10.01.13)

Liisa ja Leelo arvavad mõlemad, et igal inimesel on oma kaitsehaldjas ja igal kodul koduhaldjas. Leelo räägib elevusega veel sahrivaimust, kes tema vanavanemate juures on tegutsenud:

„/.../ Ma ei julgend kunagi väiksena üksinda sahrivist moosi või mahla tooma minna, sest ma kartsin seda sahrivaimu ja siis alati kutsusin vanaema kaasa. Mõnikord, kui ma ööseks vanaisa ja vanaema juurde jäin ja kuskilt mingit kolinat oli kuulda, siis ma olin täitsa kindel, et see on sahrivaim. /.../ Seda ma ka mäletan, et kui vanaema talveks hoidiseid tegi, siis ta alati ütles, et siis sahrivaim on rahul, kui sahrer korralikult toitu täis saab. Mulle tuleb see kõik iga kord meelde, kui vanaema mind moosi järele saadab, aga nüüd ma seda vaimu enam ei karda.“ (Leelo 18.04.13)

Jahe räägib, et tema arusaam haldjast pole mõnel juhul maausu mõistes traditsiooniline, kuigi ta usub ka näiteks maja- või toahaldja olemasolusse.

/.../ Kui mul on vaja mingisuguse haldja poole pöörduda, siis ma osaliselt võib-olla isegi pöördun iseenda poole. Aga siis see on mingisuguste sisemiste arutelude tulemusel, kui on vaja midagi saavutada, siis ma kontsentreerin ennast ja selle nii-öelda jõu, mille ma paigutan sellesse keskendumisse, siis kujustan haldjaks. (Jahe 06.01.13)

Samuti on ta kindel, et vaimudega saab ohvreid tuues kaupa teha.

/.../ Pühakohtadel on siis kaks eesmärki, kas siis nagu tunnetad seda eluringi või siis tõesti vaimudega kaupa teha sisuliselt, sest et ohvri toomine on ikkagi mingit sorti naiivne, aga mingit sorti kaubandus. Sul peab olema mingi eesmärki ja selle täitumise nimel sa annad ära midagi, mis on sulle oluline ja mille üle sul on võimu, et keegi, kellel on nende asjade üle võimu, mida sa tahad muuta, muudaks seda. (Jahe 06.01.13)

Ka oma lemmikjoogi parema maitse saavutamiseks annab ta osa teest või teepurust vaimudele.

Muidugi teega ka ma tihtipeale, et tee maitse oleks parem, kui ma lähen ostan teed, siis ma paar sõrmeotsatäit viskan õue ohvriks, et kasvaks rohkem teed. /.../ tee on samas minu jaoks kõige püham jook, et ohverdan siis teepuru või valmis keedetud teed vaimudele. (Jahe 06.01.13)

3.4 Tavad ja rituaalid

Maausulised tähistavad mitmeid suuremaid pühaid ning ka üsna paljusid väiksemaid tähtpäevi, mille juurde kuuluvad traditsiooniliselt mitmete kommete järgimine. Samuti on maausuliste noorte jaoks olulised isiklike rituaalide ja igapäevaste tavadega seotud kombed.

3.4.1 Pühade ja tähtpäevade-aegsed kombed

Tähtsaimad maausuliste pühad ja tähtpäevad on maausuliste noorte arvates jõulud, suvised, munadepühad, hingedepäev. Perekonniti on traditsiooniks ka väiksemate tähtpäevade tähistamine, kuid nii suuremate kui väiksemate pühade juurde kuuluvad ka traditsioonilised põlvest põlve edasi antavad kombed.

Päike räägib, et nende peres on jõuludeks valmistumine alati alanud Toomapäeval ehk siis 21. detsembril, mil tehakse kodus suurpuhastust ja meisterdatakse erinevaid tavakohaseid kaunistusi.

Näiteks tehakse lõngadest ja õlgedest selliseid kujakesi või siis helbeid, mis siis meenutavad pisut võib-olla lumehelbeid ja riputatakse neid uste kohale või seintele, et see pidi ka siis kurja eemale peletama või õnne tooma siis samas. (Päike 04.01.13)

Samuti mainib Päike Toomapäeva kommete juurde kuulunud Tahma-Toomase tegemist, kuid intervjuud analüüsides jääb mulje, et ta räägib üldisest maausu kombest, kuna oma perekonna tava ta seejuures ei maini.

/.../ Tuleb teha see Tahma-Toomas ja see teiste ukse taha viia ja siis peab muidugi jälgima, et see enda ukse taha ei tuleks tagasi. /.../ See Tahma-Toomas pidi ebaõnne ja mustust tooma, aga see ei ole pahatahtlik otseselt, vaid see on omamoodi mäng pigem, aga peaasi, et enda ukse taha ei tule ((naerab)). (Päike 04.01.13)

Ka Leelo pere ettevalmistused jõuludeks algavad kogu maja suurpuhastusega ja kuna tema vanavanemad peavad maal loomi, siis Toomapäeval on kombeks jõuludeks siga tappa.

/.../ Vanaisa kutsub tavaliselt oma pojad appi ja siis tapetakse jõuludeks siga ja vanaema valmistab pärast pasteeti, verivorsti ja sülti, mida saaks jõululauale panna. (Leelo 18.04.13)

Samas mainib Leelo, et nii jõulude kui ka aastavahetuse ajal peetakse kindlasti ka loomi meeles ja antakse neile midagi maitsvat süüa.

/.../ Väiksest saadik on mulle räägitud sellest, et selleks, et midagi saada, peab ka midagi vastu andma. No et meile on antud loomad, kes meie toidulauale satuvad, aga me peame neid loomi ka meeles hoidma ja neid austama. Jõuluõhtu või siis aastavahetuse ööl, kui me ise oleme ära söönud, siis ongi meil kombeks, et viime lauta loomadele head ja paremat ja räägime nendega juttu. (Leelo 18.04.13)

Mari räägib samuti, et Toomapäeval on tavaks suurpuhastust teha ja Tahma-Toomast meisterdada ning kirjeldab, millised tavad tema peres jõulude juurde on kuulunud. Ka sel ajal peeavad nad esivanemaid meeles, kelle hingi kutsutakse koju söömaajale.

/.../ Tavaliselt pärast suurpuhastust oleme akende ristid teinud, et see peaks halva eemal hoidma. Samuti ka jõuluehete tegemine, need jõulutähed näiteks. /.../ Siis (·) mu isa on mulle ja mu vennale vanu jõulumänge õpetanud, mingeid selliseid, et tuleb pähkleid panna ritta. No 24. detsember on meie jaoks uusaasta või aastavahetus siis. Kui aasta on

vahetunud, siis oleme tavaliselt nagu pesnud veega, mille sees on hõbeese, nuga ja muna. /.../ (Mari 10.01.13)

Liisa peres kuulub jõulude tähistamise juurde ka hiies käimine.

Näiteks meil on juba ammu ajast peale emaga kombeks, et me käime jõulude ajal hiie niinepuu juures /.../. Me käime seal ja siis seome paelu puude külge. See on ka meil pikka aega traditsioon olnud. Paelade sidumine on nagu (·) mina tavaliselt siis soovin midagi, et see on nagu tänamine selle eest, et meil on kõik hästi ja siis soovin midagi head. Selle soovi eest seotakse siis pael puu külge. (Liisa 08.01.13)

Vastlapäeva tavadest on ilmselt kõige tuntum liu laskmine. Maausulise kombe kohaselt pidi pikk liug pikki linu tagama, kuid tänapäeval tundub see olevat rohkem lõbus võistlus. Selle päeva juurde kuuluvad kindlasti ka traditsiooniliste toitade valmistamine ja nende söömine ning erinevad mängud.

Näiteks vastlapäeval, et keedetakse ube, tehakse putru, teed, käiakse mäe peal vastlaliugu laskmas /.../ Kellel on siis pikem liug, see saab näiteks mingi auhinna või lihtsalt siis võidurõõmu tunda, et: „Näe, mina lasin kõige pikema liu!“ (Päike 04.01.13)

Leelo räägib, et tema peres on vastlapäeval alati hernesupp ja võimalusel seajalad laual ning ema on sel puhul ka ise vastlakukleid küpsetanud. Selle päeva juurde on kuulunud ka põneva mänguasja valmistamine.

Kui ma väike olin, siis vanaisa ükskord õpetas mulle ja mu õdedele, kuidas seakondist vurri teha ja me päris mitu aastat tegime seda vastlapäeval. /.../ Seda tehakse nii, et seakondi sisse peab augu uuristama ja siis nõõri läbi panema ja kui seda nõõri kätega kahele poole tõmmata, siis teeb see vurr surisevat häält. Ma mäletan, et meile see väga meeldis. No ja praegu teeme ka mõnikord vurri, aga kui päris konti pole, siis saab ka nõõbiga hakkama. (Leelo 18.04.13)

Üks olulisi pühadeaegseid kombeid on maausulistel ka saunas käimine.

Jõulude ja leedopäeva juurde on ka kindlasti kaasas käinud saunas käimine, üldse kõigi suuremate pühade juurde, et pühadeks meel ja keha puhtaks saaks. (Mari 10.01.13)

Liisa lisab, et ka hiide minek ei ole pühade ajal niisama, vaid selleks peab end ette valmistama.

/.../ Mind on väikesest saadik õpetatud, et enne sinna ((hiide)) minekut tuleb näiteks enne saunas või pesemas käia ja sinna minnakse ainult heledate riietega ja seal mõeldakse ainult häid mõtteid, sellepärast see on püha koht. Sa austad sellega oma esivanemaid /.../ (Liisa 08.01.13)

Munapüha traditsioonide hulka kuulub kindlasti munade värvimine, kuid mängud, mida sel päeval mängitakse, on sarnased suvistepühade omadega. Maausulisele aastavahetusele sarnaselt on ka munapühal kombeks nägu pesta virgutava veega, mis pidavat tervist ja ilu andma.

Munadepühal värvime mune ja siis on selline muna veeretamise mäng ka, mida me ka hiies suvistepühadel mängime, kus muna lastakse rennist alla veereda ja siis kelle muna läheb mingile pihta, siis see saab selle endale. See on selline traditsiooniline mäng. Munapühal samamoodi näo pesemine, kus on nuga ja hõbeese ja muna sees. (Mari 10.01.13)

Mari ütleb, et nende peres on paljusid maausulise traditsiooniga tähtpäevi peetud, kuid kõiki ta peast nimetada ei suudagi. Üheks toredaks pühaks peab ta Marjapunapäeva.

Marjapunapäev on naiste püha, naised joovad punast jooki, kuskil märtsikuus. Ma paar aastat tagasi ärkasin koos oma kasuemaga päiksetõusul üles, me läksime õue, päikse käes laulsime ühte linna laulu. See oli ka ühtlasi lindude koju kutsumine ja siis pärast küpsetasime

pannkooke. See on naiste päev, sest selle päeva tavade järgimine toob naistele tervist ja õnne. (Mari 10.01.13)

Leedolaupäeva tähistavad ühed pered sugulaste seltsis, teised käivad suurematel rahvaüritustel, kuid kindlasti tehakse sel päeval leedotuld. Päike ja Jahe pööravad tähelepanu ka sellele, et paljud inimesed ei tea, et mõni tänini säilinud komme on tegelikult maausuline. Näiteks seda, et üle leedotule hüppamist on omamoodi puhastusrituaaliks peetud.

Mäletan, kui ma päris laps olin, siis midagi jaanitule sarnast tehti ja siis poisid hüppasid üle lõkke. Nende jaoks tollel hetkel oli see pigem nagu võistlus, aga vanasti oli see selline maausuline tava. (Päike 04.01.13)

Mari kirjeldab, millised kombed on leedolaupäeval tema perel: „*Leedopäeval teeme lõket ja piimatoite teeme ka ja mingit saia ja piima asju võtame kaasa lõkke äärde. Siis me tavaliselt oleme üleval olnud, kui me jaksame ja laulnud ja juttu vestnud.*“ (Mari 10.01.13)

Leelo räägib, et nende pere on enamasti leedolaupäeva tähistanud koos külarahvaga, kuna siis saavad kokku vanad tuttavad ja sõbrad, kellega üheskoos huvitavaid mängu mängida, tantsida ja laulda.

Meil on väga ühtehoidev kogukond külas ja iga aasta korraldatakse ikka korralik pidu. /.../ Näiteks põhiline on ikka see leedotuli või jaanituli, nagu nüüd öeldakse, aga igast erinevaid mängu korraldatakse ja saab auhindu võita. Muidugi on ka muusika ja tants ja (·) see, et meil on suur külakiik. Kiikumine on minu meelest kindlasti leedopäeva osa. Aga jah (·), leedopäev on vist aasta kõige lõbusam püha. (Leelo 18.04.13)

Vastupidiselt leedolaupäevale on hingedeaeag vaikne püha, mil lahkunud lähedaste hinged ringi liiguvad ja nende omaksed neid kostile kutsuvad. Mari on mõned korrad maininud, et kuigi ta hetkel silmaga nähtamatusse väga ei usu, siis täidab ta ikkagi mõningatel puhkudel lapsepõlvest õpitud ja omaks saanud kombeid ka oma perest eraldi elades.

Kui ma oma perega elasin, kutsusime alati hingedeajal ja jõulude ajal esivanemaid sööma ja sel sügisel ma kutsusin ise ka. Otseloomulikult ma kõige elavamalt kujutasin oma vanaisa ette, keda ma veel hästi mäletan. Ma uskusin varem rohkem esivanemate kohalolekusse. (Mari 10.01.13)

Liisa ja Mari oskavad ka täpsemalt kirjeldada, kuidas hingede koju kutsumine käib ja kuidas seda on teinud nende isad.

/.../ Toit jäeti laua peale ööseks ja siis ((isa)) kutsus esivanemaid külla toitu nautima /.../ Isa pani heledad riided selga ja siis läks välisukse juurde ja siis kutsus kõiki nimesid, mis talle meelde tulid meie suguvõsast ja siis hiljem saatis nad ära. (Liisa 08.01.13)

Esivanemate kutsumine (·), nagu mu isa tegi, see oli nii, et ta tegi akna lahti, vahel võib-olla mängis mingit parmupilli ja siis kutsus suusõnaliselt nimepidi, keda teadis ja palus nad laua ümber istuma, sööma, siis rääkis, mis meil on vahepeal toimunud, kuidas meie siin elame ja siis lõpus tuli see palvete osa, et hoidke ikka meid ja hoidke meid terved jne. (Mari 10.01.13)

Leelo räägib samuti, et hingedepäeval hoitakse toit üle öö laual ja ta mäletab lapsepõlvest, kuidas tema vanaema hingi koju hõikas.

Kui me vanavanemate juures ei ole, siis me tavaliselt jätame kodus ainult toidu ööseks lauale, et esivanemad öösel tuleks ja sööks. A muidu mul on meeles üks kord, kui ma olin umbes kuue- või seitsmeaastane ja hingedepäeval vanaema tegi suure hunniku süüa ja pani akna peale küünla põlema ja ütles, et siis näevad hinged, kus kodu on ja ta tegi veel akna lahti ja hüüdis midagi sellist, et „Tulge sööma, toit on valmis!“ /.../ Nimepidi ta kedagi ei kutsunud, aga no niimoodi üldiselt. (Leelo 18.04.13)

Jahe ütleb, et nemad käivad perega hingedeajal surnuaial ja tema räägib, mida ta viimasel korral sel pühal tegi:

„/.../ hingedepäeva õhtul lasin küpsetada kakud ja siis jätsin need taldrikuga laua peale, et hinged tulevad ja siis söövad. See, mis järele jäi, selle sain ise hommikul ära süüa. /.../“ (Jahe 06.01.13)

3.4.2 Igapäevased tavad ja isiklikud rituaalid

Lisaks pühadeaegsetele kommetele on maausulistel noortel terve hulk erinevaid tavasid ja kombeid, mida nad täidavad kas perekondlikult või individuaalselt, kas siis igapäevaselt, teatud olukordades või siis teatud paikades.

Liisa räägib, et tema peres on olnud kunagi kombeks toidust esimene osa koduhaldjaks peetavale Tõnnile tõnnivakka annetada.

/.../ Näiteks küpsetatakse leib ja esimene tükk lõigatakse ja pannakse tõnnivakka, et enne siis antakse jumalatele või nii. Ma mäletan küll, et kui ma väike olin ja kui me poest leiva ostsime ja ma seda süüa tahtsin, siis isa alati ütles, et oota, enne paneme tüki tõnnivakka. (Liisa 08.01.13)

Ka Mari ohverdab esimese osa toidust koduhaldjale.

Koduhaldjale, ma mõtlen, väiksest saati ma juba (·) toidust esimese osa oleme vakka viinud. Ma teen seda praegu ikkagi, kui ma leiba küpsetan näiteks. Ma ei kutsu seda Tõnnivakaks või Ukuvakaks, ma lihtsalt ütlen, et panen koduhaldjale osa. (Mari 10.01.13)

Päike ütleb, et teatud kombed on talle omased juba lapsepõlvest saadik ja nende täitmine on olnud täiesti normaalne igapäevaelu osa.

Tuleb päripäeva edasi anda asju, et mitte vastupäeva, sest muidu pidavat midagi halba näiteks juhtuma või haigeks jääma ja siis, et putru tuleb potis päripäeva segada, et see pidavat olema nagu asjade loomulik ring. /.../ Näiteks see, et päripäeva asjade segamine, näiteks teelusikat teetassis päripäeva segamine ja neid kombeid ma olen jälginud juba lapsepõlvest saadik, et ma pole neid hiljem omaks võtnud, vaid nad on terve elu minuga kaasas käinud. (Päike 04.01.13)

Ka looduses ringi käies on kombeks teatud tavasid järgida, et avaldada austust ümbritseva vastu.

/.../ Näiteks võin öelda kodu soo kohta Virumaal, kus ma olen marjul käinud. Seal ma olen alati laukasse visanud murakaid, see on mingi tava, mida ma järgin. Ma teen seda, sest ma kõigepealt nägin seda oma isalt. Temaga koos metsas käies ta viskas ja siis ta seletas mulle, et osad tuleb anda laukahaldjale. /.../ Hiies, kui ma vett võtan näiteks, mingi allika juures, siis ma annan mingi anni, kas lätte puu külge seon paela või kui on, siis münt või kaabin hõbeesemelt hõbevalget allikasse. (Mari 10.01.13)

Ka Liisa meenutab, millest on alguse saanud teatud tavapärased kombed, mida ta praegu näiteks looduses käies pikemalt järele mõtlemata täidab.

Kui ma väike olin, siis me küpsetasime lõkkel vorsti ja käisime metsast selleks n-ö grillivardaid ehk oksti toomas ja alati küsisime Metsaemalt enne luba ja vabandasime. Iga kord kui metsa läksime siis ütlesime Metsaemale ehk siis metsahaldjale tere. See oli siis ka üks nendest kommetest, mille ma juba väga väiksenä õppisin. Nüüd õpetab mu isa seda mu väikesele vennale ja see on nii armas, kuidas ta juba teab, et tuleb tere öelda, kui metsa sisse läheme. (Liisa 20.03)

Jahe lausub, et tema igapäevakommete hulka kuulub kindlasti ka haldjate austamine.

Üks väga kummaline austus toahaldja või majahaldja vastu oli tihtipeale see, et ma pöördusin ukse sulgemiseks ümber. Ma võisin ka uksest välja minna, et ma tõmban selle ukse tagantkäti kinni ja ma näen korralikult vaeva, et ma ei pööraks ümber, et ust sulgeda, aga kui ma austan seda kohta, siis ma pööran ümber ja vaatan sellele kohale otsa ja siis panen selle ukse kinni. See on selline nagu tänuavaldus. (Jahe 06.01.13)

Mari arvates omistatakse maaus jõudu ka sõnale, mida südamest teistele öeldes tihti rohkemat tähendab, kui lihtsalt niisama välja hõigatuna.

/.../ Maausk, kui usk sõnajõusse, et kõik sellised tervise soovimised ja jõu soovimised, et ma ei näe neis ainult viisakusakti. Sauna minnes ütlen: „Hüva leili!“. Ma teen seda sellepärast, et minu peres on seda öeldud. Kui keegi aevastab, siis ma ütlen „Tervist!“ muidugi. Ma eelistan selliseid asju tähendusega teha, ma ütlen midagi sellist, sest ma tõepoolest soovin seda.
(Mari 10.01.13)

Jahe sõnul hakkas ta järgnevaid väljendeid kasutama siis, kui ta end maausuliseks nimetama hakkas ja pöörab kohati ka tähelepanu teiste inimeste vastustele, kui ta neile midagi soovib.

/.../ Ma lähen alati koju ja esimene lause on: „Tere, kodu!“ /.../ Ühed on need tervitused: „Jõudu! – Jõudu tarvis! Tervist! – Tervist tarvis! Jätku leiba! – Jätku tarvis!“ /.../ Kui keegi mu käest küsib, kes ma olen, siis ütlen, et maausuline, siis ma väga enam ei leppinud sellega, et keegi ütleb jätku-leivale vastuseks aitäh, siis ma parandasin inimesi alati ja teen seda ka nüüd. (Jahe 06.01.13)

Jahe kirjeldab, et omamoodi rituaaliks on tal välja kujunenud ka tee valmistamine.

Üks väga kummaline usuline tegevus, mis kujunes välja originaalis sellest, et mu teepurgid olid kapis külili ja kui ma tõstsin neid sealt püsti, siis selleks, et tee ei voolaks karbi avamisel karbist välja, siis tõstsin karbi niimoodi kaanega ülespoole ja raputasin. /.../ Et omamoodi nagu harjumus, aga nimetame seda siis tee äratamiseks. Et siis ongi selline teevaimu üles äratamine. /.../ See on üks asi, mis on kindlasti igapäevaselt.
(Jahe 06.01.13)

4. ARUTELU JA JÄRELDUSED

Maausu avaliku kuvandi peatükis rääkisin, et maausk on põlvest põlve edasikantav usk ning et Maavalla Koja veebilehel kirjeldatu järgi peaks perekonnas vähemalt üks vanem põlvnema põliseestlastest, selgitamata mitu põlvkonda on põline.

Käesolevast uuringust selgub, et küsitletud viiest informandist kolm – Liisa, Leelo, Päike – mainivad eneste maausuni jõudmise teel vanavanemaid. Peresid, kus mõlemad vanemad on maausulised, on kaks. Neis on kasvanud Liisa ja Mari, kellele on maausk olnud loomulik igapäevaelu osa. Samas Mari ja Jahe ei ole kursis oma vanavanemate usuliste eelistustega ega räägi neist rohkem intervjuude vältel. Jahe ja Leelo nimetavad maausu-meelset ema ja mäletavad rohkem praktiliste maausuliste kommete järgimist perekonnas, kui kellegagi maausu olemuse üle arutlemist. Samas on huvitav, et Jahe räägib oma isast kui uue vaimsuse järgijast, kellel on usulistes vaadetes erimeelsused maausu-meelse emaga, kuid mainib just isa oma esimeste kokkupuudete juures maausuga ning samuti hiiest kui pühast kohast kõneldes.

Kuigi maausuni jõudmise rajad on olnud kõikidel informantidel erinevad, siis võib seejuures täheldada kas siis otsest või kaudset lähiperekonna mõju. Mitte ükski informantidest ei maini, et keegi neid otseselt oleks kunagi maausu poole suunanud. Kõik nad on erinevatel eluetappidel enestele teadvustanud või alles teadvustamas, et maausk on neile südamelähedane ja oluline just seetõttu, et maausk on põline oma rahva usk. Väärtustatakse vanematelt ja vanavanematelt saadud maausulisi teadmisi, elu- ja mõtteviisi, mida soovitakse ka maausu järjepidevuse säilimise nimel oma lastele edasi anda samal ajal rõhutades, et seda mitte mingil moel peale sundides. Samuti mainivad Mari ja Jahe olulise aspektina austust maa vastu.

See, et maausu üldise kuvandi järgi on maausk eelkõige isiklik ja perekondlik usk, tuleb välja ka antud uurimusest. Perekondlikus mõttes väljendub see paljuski just praktiliste maausuliste kommete ja tavade täitmises enamasti mitmesuguste tähtpäevadega seoses. Pereringis tähistatavate pühade hulgas mainitakse kõige rohkem jõulusid ja hingedepäeva. Sotsiaalsemad pühad näivad olevat leedopäev ja munapäha. Tuuakse välja ka Tooma- ja vastlapäeva ning nendega seotud kombestikku. Mari mainib ainukesena informantidest ka ühte väiksemat maausulist tähtpäeva, milleks on marjapunapäev. Minu tähelepanekute järgi tunduvad kõikide maausuliste noorte puhul pühad ja nende tähistamine jääma maausuliseks olemise juures mingil määral teisejärguliseks, mis muidugi ei tähenda seda, et nad olulised poleks. Mulle on silma jäänud, et maausku interpreteeritakse üldiselt pigem kui vahendit oma maailmapildi ja maailmamõistmise väljakujunemisel, mille osaks on eelkõige looduse ja ümbritseva väärtustamine ning arusaam, et enda ümber olevat tuleb hoida ja kaitsta. Maausku nimetatakse seega rohkem eluviisiks, kui traditsioonilises mõttes religiooniks. Mainitakse ka, et tähtsam on kogu nähtus ise, kui selle piiritlemine terminiga maausk. Tundub, et maausulised põhitõed, mida on kirjeldatud maausu avaliku kuvandi peatükis, on maausuliste noorte nägemuses sarnased, kuid siiski jääb mulje, et sügavamad arusaamad maausust pole veel mõneti selgelt välja kujunenud. Samas peab silmas pidama ka asjaolu, et maausust eestkõnelejate sõnul, nagu 1. peatükis kirjeldatud, ei toimu maausuliseks saamine päevapealt, vaid see on pikemaajalisem protsess.

Respondentide arvates on tänapäeva ja esivanemate usu vahel küll erinevused, kuid uuringu tulemustest ei selgu täpsemalt, mida konkreetselt esivanemate usu all silmas peetakse. Nimetatakse maausu vormilist muutumist traditsioonide katkemise tõttu peredes ja ka näiteks teadusliku maailmaseletuse puudumisest tingitud lihtsustatud maailmapilti, kuid ainsana nimetab tänapäeva maausku esivanemate usu rekonstruktsiooniks Mari.

Maausu kuvandi põhjal pole võõrad religioonid ega traditsioonid siinsele kultuuriruumile omased, pidades silmas eelkõige kristlust. Ka informantide ütlustes peegeldub kohati väga terav vastandumine ristiusule. Eriti tuliselt

väljendab oma emotsioone Jahe, kes sõna *kirik* kuuldes sooviks selle süüdata, kuid samas ei põhjenda ta selle tahtmise täpsemaid tagamaid. Samuti on Liisa kristluse suhtes teravamalt meelestatud ja ei mõista, miks koolitundides seda liiga palju käsitletakse, kuid tõdeb siiski, et maausulisen soovib ta siiski olla tolerantne ega taha kedagi hukka mõista. Just gümnaasiumiealiste informantide jutust jääb mulje, et nende arusaamade kohaselt jõudis ristiusk Eestisse tule ja mõõgaga. Ma ei oska kommenteerida, kas ka praeguse aja kooliõpikud kajastavad teatud ajaloosündmusi liiga pealiskaudselt täpsemaid tagamaid selgitamata või pärinevad sellised teadmised mujalt. Siinkohal võiks võrdluseks tuua maausu kuvandist Maavalla Koja vastuseisu kohustusliku usundiõpetuse tundide siseseviimisele koolidesse, kuid samal ajal pole mulle isiklikult kusagilt silma jäänud negatiivseid arvamused teiste õppeainete kohta, milles kristlust käsitletakse. Maausuliste paganateks nimetamine otseselt üheski respondentis vastuseisu ei tekita, kuid siiski nähakse selle kasutamist kristlaste poolt pahatahtlikkusena.

Pühapaikade ja üleloomulike nähtuste pilt on suures osas sarnane maausu kuvandis välja tooduga. Ka maausulised noored toovad välja usu looduse hingestatusse. Mainitakse mõisteid *püha*, *vägi*, aga ka *jõud* ja *energia*. Viimase kahe termini kasutamist ei oska ma kommenteerida, et kas neid on maausulises terminoloogias kuidagi eraldi seletatud või on need maausuliste noorte endi poolt kasutatavad sünonüümid väe nimetamiseks. Informandid räägivad ka usust sõna väesse, mis paistab maausulistele üldiselt olema omane ning mida igapäevaselt kasutatakse tervitamisel või millegi soovimisel. Näiteks: „*Jõudu! – Jõudu tarvis!*“ või „*Hüva leili!*“

Hiite olulisusest pühapaikadena räägivad informandid juba oma esimeste maausuliste kokkupuudete juures ning neid peetakse maausuliseks olemise juures ka üldjoontes tähtsaks. Hiied on maausuliste noorte jaoks paigad, kus käies saab igapäevaelust aja maha võtta. Tuuakse välja ka hiite erilisus väeka kohana, kust energiat ammutada. Kõik viis informanti toovad näiteid hiies käitumise reeglitest ning seal käimisega seotud maausulistest tavadest.

Informantide sõnul peetakse pühadeks veel ohvriallikaid, -kive jms, kuid nende arvates võib igaüks endale ka ise isikliku püha või erilise koha valida, kus mõtteid kogumas käia.

Noored nimetavad ka tuntumaid maausu jumalaid ja nende funktsioone, kasutades ka siin *väe* ja *jõu* mõistet, kuid neid ei tähtsustata üle. Mulle on intervjuusid analüüsides rohkem silma jäänud hoopis haldjate ja vaimudega seonduv, eriti just igapäevaste maausulistele tavade täitmise puhul, millest rääkides on informandid suutnud luua üpris elava kujutelma. Haldjate ja vaimude teema juures tuleb kõige rohkem välja ka *ohverdamise* mõiste, mida tehakse usus, et neid üleloomulikke olendeid mitte pahandada või neid neilt midagi saades vastutasuks tänada. Näiteks ohverdatakse Tõnnile esimese osa toidust või visatakse marjul käies laukasse marjadu. Huvitava asjaoluna nimetab Jahe ohverdamist ka vaimudega kauba tegemiseks. Üldiselt on isiklikud või igapäevased rituaalid informantidel välja kujunenud eri moodi ja selliselt, mida täidetakse harjumuspäraselt, ilma pikemalt analüüsimata, miks ühte või teist asja tehakse.

Üldjoontes ma arvan, et noorte maausulistele nägemus maausust kattub maausu kuvandi peatükis väljatooduga.

KOKKUVÕTE

Käesoleva magistritöö eesmärkideks oli teada saada, millised tegurid on maausuliste noorte maausuni jõudmisel olulisemat rolli mänginud. Soovisin teada saada, milline ja kui suur mõju on seejuures olnud nende vanematel ja lähisugulastel ning tahtsin välja selgitada ka võimalikud muud võimalikud faktorid. Oluline uurimiseesmärk oli veel teada saada, millisel viisil maausulised noored maausku interpreteerivad ning kuidas maausk nende igapäevaelus praktiliselt väljendub.

Uurimisküsimustest lähtuvalt osutus kõige otstarbekamaks kvalitatiivsete meetodite kasutamine. Intervjuude läbiviimine viie maausulise noorega andis minu hinnangul piisava hulga informatsiooni antud ütluste sisuanalüüsi läbiviimiseks ning tulemuste võrdlemiseks üldise maausu ja maausuliste avaliku enesekuvandiga.

Uuringu tulemustest selgub, et just vanematel ja vanavanematel on olnud oluline osa maausuliste noorte maausuni jõudmise juures. Kõikide informantide lähisugulastest on vähemalt üks määratlenud end maausulisena või peab end maausu-meelseks, mistõttu pärinevad respondentide kokkupuuted maausuga juba lapsepõlvest. Samas ei ole ühegi noore maausulise sõnul neid otseselt maausulisteks kasvatatud, vaid otsuse end maausulisena määratleda on nad teinud iseseisvalt.

Minu hinnangul ei erine noorte maausuliste maausu interpretatsioon oluliselt maausuliste üldisest avalikkusele esitatud enesekuvandist. Maausku peavad ka noored pigem elulaadiks, kui religiooniks, milles on tähtsal kohal väärtustav suhtumine ümbritsevasse ja esivanemate pärandi austamine ning selle järjepidevuse tagamine läbi traditsiooniliste maausuliste kommete ja tavade täitmise, mille kõrval on oluline ka isiklike väljakujunenud rituaalide praktiseerimine igapäevaelus.

Kokkuvõtteks võin öelda, et sissejuhatuses püstitatud eesmärgid on täidetud ja uurimisküsimused vastatud. Siiski rõhutan, et käesoleva uurimuse põhjal ei saa üldistusi teha. Kuna tegemist on avastusliku uuringuga ja selle tulemused kajastavad ilmselt vaid väikest osa maausuliste noorte uskumustest ja maausulisest praktikast, siis vajaks antud teema kindlasti ka edasist uurimist näiteks vanema vanusegrupi maausuliste seas alates 25ndast eluaastast, et kaardistada nende arusaamu maausust.

KIRJANDUS JA ALLIKAD

ALTNURME, Lea. *Kristlusest oma usuni. Uurimus muutustest eestlaste religioossuses 20. saj. II poolel*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2005. Kättesaadav aadressil: <http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/11017/altnurmelea.pdf?sequence=1>. 14.04.2014.

ALTNURME, Lea. Religiooni uurimise probleemidest sotsiaalkonstruksionistlikus perspektiivis. *Usuteaduslik Ajakiri*, 60 (1), 2010, 4–22. Külastatud aadressil: <http://www.usuteadus.ee/index.php?a=90> 16.03.2014.

ALTNURME, Lea. *Uued usulised ja vaimsed ühendused Eestis*. Tartu: TÜ Usuteaduskond, 2012.

AU, Ilmo; RINGVEE, Ringo. *Usulised ühendused Eestis*. Tallinn: Allika, 2007.

DEEMANT, Kaupo. Taarausulistest. – *Edasi*. 30.04; 07.05.1988. Kättesaadav aadressil: <http://www.maavald.ee/taarauslk.html?rubriik=11&id=29&op=lugu> 02.04.2014.

DEY, I. *Qualitative Data Analysis. A User-Friendly Guide for Social Scientists*. New York: Routledge, 1993.

EESTI REGILAULUDE ANDMEBAAS. Külastatud aadressil: <http://www.folklore.ee/regilaul/andmebaas/> 28.04.2014.

EESTI STATISTIKA. *Statistika andmebaas: Rahva- ja eluruumide loendus 2011. Rahvastiku demograafilised ja etno-kultuurilised näitajad. Usk*. Külastatud aadressil: <http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Rahvaloendus/databasetree.asp> 05.05.2013.

ELLER, Kalle. Eestlastes ja maarahvast. – *Kultuur ja Elu*, 2, 1995.

ELLER, Kalle. Maarahvast. – *Põllumajanduse Akadeemia: Eesti Põllumajanduse Akadeemia parteikomitee rektoraadi, komsomolikomitee ja ametiühingukomitee häälekandja*, 27. I, 9. II, 17. II, 24. II, 1972, nr 4–7. Kättesaadav aadressil: <http://www.suri.ee/etnofutu/vanaisad/maarahvas.html>. 17.04.2014.

ELLER, Kalle. *Noatera jutt. Omauskudest tänapäeva maailmas*. 2003. Külastatud aadressil: <http://maavald.ee/koda.html?rubriik=17&id=36&op=lugu>. 05.04.2014.

ELO, S.; KYNGÄS, H. The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing*, 62 (1), 2007, 107-115.

Emajõe maausuliste koja põhikiri. Külastatud aadressil: <http://www.maavald.ee/koda.html?rubriik=23&id=30&op=lugu>. 29.04.2014.

FONTANA, A; FREY, J. H. *Handbook of Qualitative Research*, 2nd edition. London: Sage Publications, 2000.

GILLHAM, Bill. *The research interview*. London: Continuum, 2004.

GIVEN, Lisa M. *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. Los Angeles: Sage, 2008.

HEIBERG, S. Kui palju on tänapäeva eestlases maausulist: testi end, kas oled maausuline?– *Ajalehe Rae sõnumid veebileht*. 08.02.13 Külastatud aadressil: <http://eestielu.delfi.ee/eesti/harjumaa/rae/kultuur/kui-palju-on-tanapaeva-eestlases-maausulist-testi-end-kas-oled-maausuline.d?id=65647756> 05.05.2013.

Hiis: Taarausuline ajakiri. Tallinn, 1930–1931. Kättesaadav aadressil: <http://www.maavald.ee/prindi.html?id=269> 02.04.2014.

Hiis: Tõleti ajakiri, 1992, 5

HIRSIJÄRVI, Sirkka; REMES, Pirkko; SAJAVAARA, Paula. *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Kirjastus Medicina, 2007.

JUPP, Victor. *The SAGE Dictionary of Social Research Methods*. London: Sage Publications Ltd, 2006.

KAASIK, Ahto. Ahto jutt. – *Hiis* 6, 1993. Kättesaadav aadressil: <http://archive.today/Ia6K7>. 14.04.2014.

KAASIK, Ahto. *Kuidas liituda Kojaga?* Maavalla Koda. Külastatud aadressil: <http://www.maavald.ee/koda.html?rubriik=27&id=2540&op=lugu>. 29.04.2014.

KAASIK, Ahto. *Mis oli Tõlet?*. Maavalla Koda, 2000. Külastatud aadressil: <http://www.maavald.ee/press.html?rubriik=33&id=43&op=lugu>. 29.04.2014.

KAASIK, Ahto. *Omausud omailmas*. Ettekanne IV Etnofuturismi konverentsil Tartus 10215. (2001) a. heinakuul. Kättesaadav aadressil: <http://www.maavald.ee/koda.html?rubriik=17&id=37&op=lugu>. 14.04.2014.

KAASIK, Ahto. Usuvabadus Eesti moodi. – *Õpetajate Leht online*, 13.12.2002. Külastatud aadressil: <http://archive.today/W7uYD>. 29.04.2014.

KAASIK, Ahto. Vanad eesti usundid. *Eesti kultuur* 2, 2003. Külastatud aadressil: http://www.estinst.ee/publications/estonianculture/II_MMIII/kaasik_est.html. 05.04.2014.

KALMUS, V. *Tekstianalüüsi meetodid osana avatud ülikooli ainekursusest*. Tartu: TÜ, 2000–2002.

KERGE, R. Maausuline Ahto Kaasik: maausuliseks ei saada üleloomulike kogemuste abil. Selleks kasvatakse. – *Õhtuleht*. 06.12.2007, 14.

KASEMETS, Aare, BARKALAJA, Anzori; ELLER, Kalle. Maavalla Koda – mis see on? – *Postimees* 15.05; 16.05.1993.

KUUTMA, K. *Vernacular Religions and the Invention of Identities Behind the Finno-Ugric Wall*. *Temenos*, 41 (1), 2005, 51–76.

KÜTT, Auli. Kuidas olla maausuline. *Eesti Ökokogukondade Ühenduse infokiri on-line*. Märts, 2010. Külastatud aadressil: <http://www.scribd.com/doc/29552815/KoguKonnad-nr-2-marts-2010>. 18.03.2013.

KÜTT, Auli. *Pyhade puude ja puistutega seotud käitumisnormid pärimustekstides*. Tartu: Tartu Ülikool, 2004. Bakalaureusetöö.

KÜTT, Auli; KAASIK, Ahto. *Hiies tuleb hoida rahu ja puhtust*. Külastatud aadressil: <http://www.maavald.ee/maausk.html?rubriik=20&id=606&op=lugu>. 29.04.2014.

LIPP, Katrin. AHTO KAASIK: Eestil on praktilise usuvabaduseni veel pikk tee minna. *Säästva eluviisi portaal*. 26.09.2008. Külastatud aadressil: <http://www.bioneer.ee/bioneer/arvamus/aid-1552/AHTO-KAASIK%3A-Eestil-on-praktilise-usuvabaduseni-veel-pikk-tee-minna-I-osa> 18.03.2013.

LIPP, Katrin. AHTO KAASIK: Hiied ühendavad looduslikku ja kultuurilist mitmekesisust. *Säästva eluviisi portaal*. 03.10.2008. Külastatud aadressil: <http://www.bioneer.ee/bioneer/arvamus/aid-1636/AHTO-KAASIK%3A-Hiied-%C3%BChendavad-looduslikku-ja-kultuurilist-mitmekesisust-II-osa> 18.03.2013.

LIPP, Katrin. AHTO KAASIK: Maausk on lahutamatu osa meie keelest, meelest ja kultuurist. *Säästva eluviisi portaal*. 08.10.2008. Külastatud aadressil: <http://www.bioneer.ee/bioneer/arvamus/aid-1676/AHTO-KAASIK%3A-Maausk-on-lahutamatu-osa-meie-keelest-meelest-ja-kultuurist-III-osa> 18.03.2013.

Maavalla kalender 10226 (2013). Tartu: Taarausuliste ja Maausuliste Maavalla Koda, 2013.

MAAVALLA KODA a. *Maavalla Koda*. Külastatud aadressil: <http://www.maavald.ee/>. 29.04.2014.

MAAVALLA KODA b. *Maarahva pulmad*. Külastatud aadressil: <http://www.maavald.ee/maausk.html?rubriik=22&id=4000&op=lugu>. 29.04.2014.

MAAVALLA KODA c. *Maausust*. Külastatud aadressil: <http://www.maavald.ee/maausk.html>. 29.04.2014.

MAAVALLA KODA d. *Munapyha* (22.03–26.04). Külastatud aadressil: <http://www.maavald.ee/maausk.html?rubriik=61&id=458&op=lugu> 05.05.13.

MAAVALLA KODA e. *Taarausuliste ja Maausuliste Maavalla Koda*. Külastatud aadressil: <http://www.maavald.ee/koda.html>. 29.04.2014.

MAYRING, P. Qualitative content analysis. *Forum: Qualitative Social Research*, 1, (2), 2000. Kättesaadav aadressil: <http://www.uts.utoronto.ca/~kmacd/IDSC10/Readings/text%20analysis/CA.pdf>. 02.05.2014.

RINGVEE, Ringo. *Riik ja religioon nõukogudejärgses Eestis 1991–2008*. Dissertationes Theologiae Universitatis Tartuensis. Tartu: Tartu Ülikool, 2011.

SAMMELSELG, Kaisa. *Maausulised 21. sajandi alguse Eestis: analüüs läbi hiie problemaatika*. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool, 2011.

SMITH, Jonathan A. *Qualitative psychology: a practical guide to research methods*. London: Sage, 2006.

TARTU ÜLIKOOL: a. *Eestlaste religioossust käsitleva uuringu tulemuste esitus*. 23.04.2014. Külastatud aadressil: <http://www.ut.ee/et/uritused/eestlaste-religioossust-kasitleva-uuringu-tulemuste-esitus>. 03.05.2014.

TARTU ÜLIKOOL: b. *Uuring: eestlased usuvad vaimsesse enesearengusse ja maavälisesse ellu*. 22.04.2014. Külastatud aadressil: <http://www.ut.ee/et/uudised/uuring-eestlased-usuvad-vaimsesse-enesearengusse-maavalisesse-ellu>. 03.05.2014.

TOOMING, Rando. Rando Toominga intervjuu Kalle Elleri ja Ahto Kaasikuga. – *KesKus* XII 2001/ I 2002.

TUOMI, j. *Qualitative Content Analysis*. Conference: „Bridging between Education and Health Services“. Tallinn: Health Care College, 2010.

VAKKER, Triin. Rahvusliku religiooni konstrueerimise katsed 1920.–1930. aastate Eestis – taara usk. *Mäetagused on-line*. 2012/1. Külastatud aadressil: <http://folklore.ee/tagused/nr50/vakker.pdf> 07.01.2014.

Usuühingu „Hiis“ põhikiri, 1938.

VAKKER, Triin. *Taaralastest ja nende tegevsest okupatsioonieelses Eestis*. Magistritöö.. Tartu: Tartu Ülikool, 2007.

VIIRES, Ants. *Eesti rahvakultuuri leksikon*. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastuse AS, 2007.

VIRKUS, Sirje. *Infokäitumise, info hankimise ja otsingu ning infopädevuse uurimise meetodid*. Tallinna Ülikool, 2010. Külastatud aadressil: <http://www.tlu.ee/~sirvir/Infootsingu%20teooria/Infokaitumise,%20info%20hankimise%20ja%20%20otsingu%20ning%20infopadevuse%20uurimise%20meetodid/uurimiseetika.html>. 03.05.2014.

VÄSTRIK, Ergo-Hart. *The Heathens in Tartu in 1987–1994: Heritage Protection Club Tõlet*. Contemporary Folklore: Changing World View and Tradition. Tartu: Institute of Estonian Language & Estonian Museum of Literature, 1996. Külastatud aadressil: <http://www.folklore.ee/rl/pubte/ee/cf/cf/8.html> 29.01.2014.

Päike (21) 04.01.13 intervjuu

Jahe (22) 06.01.13 intervjuu

Liisa (16) 08.01.13 intervjuu

Mari (20) 10.01.13 intervjuu

Leelo (18) 18.04.13 intervjuu

Elektronkirjavaetus Liisaga 20.03.13

Young followers of maausk, their beliefs and practices

SUMMARY

The purpose of this master's thesis is to identify the most relevant factors affecting the young people in becoming followers of Maausk. I wanted also to learn how and to what extent have their parents and close relatives had an effect on their choice as well as to identify any other possible factors. In addition, researching how young followers of Maausk interpret Maausk and in what practices are expressed in their everyday lives was also of high importance.

In order to answer the research questions five in-depth interviews with young followers of Maausk were carried out and they were analysed with content analysis method. The results were compared to the public self-image of Maausk and its followers in general.

The first chapter of the thesis gives an overview of Taarausk and Maausk in Estonia, demarkates Maausk followers, describes their customs and beliefs and also introduces Maavalla Koda, an organization which unites the followers of Taarausk and Maausk. This part is also later used as a tool for analysing the informants' answers.

The second part of the thesis introduces the informants and gives reasons for choosing them as informants. Also, it describes the methods of data collection and data analysis used in the research as well as the process of carrying out the research in more detail.

The third part of the thesis focuses on the content analysis of the transcribed interviews and the themes and sub-themes stemming from the analysis.

In the fourth part of discussion and conclusions answers for the set research questions are provided.

The results of the research show that it is the parents and grandparents who have played a major role in the process of these young people becoming followers of

Maausk. At least one of all the close relatives of each informant has defined themselves as a follower of Maausk or Maausk-minded, which is why the informants have come into contact with Maausk already in childhood. None of the young Maausk followers claim having been straightforwardly raised as followers of Maausk though but they rather feel that they have made their decision to define themselves as followers of Maausk independently.

Rather than a religion, the young adults consider Maausk to be a way of life in which treating everything around them respectfully and valuing their ancestors' legacy as well as ensuring its continuity by carrying out traditional customs and practices of Maausk are held in high regard. Alongside, it is also important to practice personally everyday rituals.

LISA

1. Millist usku Sa pead omaks?
2. Kuidas Sa kirjeldaksid maausku inimesele, kes sellest midagi ei tea?
3. Milline tähendus/mõte on Sinu jaoks maausul?
4. Milliseid maausu sümboleid Sa tähtsaks pead? Miks?
5. Kui oluline usk Sinu jaoks on? Mida usk Sinu jaoks tähendab? Millist eesmärki kannab Sinu jaoks usk/uskumine?
6. Milline tähendus on Sinu jaoks hiiel?
7. Mille poolest erinevad üksteisest hiiekohad ja teised maausu pühakohad?
8. Millistesse üleloomulikesse/silmaga nähtamatutesse reaalsustesse Sa maausulisena usud? Kuidas Sa neid võrdleksid?
9. Millistesse maausu jumalatesse, vaimudesse, haldjatesse jms Sa usud?
10. Kuidas Sa suhtud sellesse, kui maausulisi nimetatakse paganateks? Milliseid tundeid see Sinu tekitab?
11. Kas tänapäeva maausk erineb Sinu arvates kuidagi esivanemate omast? Miks?
12. Kuidas Sa maausuni jõudsid? Kust pärinevad Sinu esimesed kokkupuuted maausuga?
13. Kui kaua Sa oled teadlikult elanud maausulise elu/end maausuliseks pidanud?
14. Jutusta palun mõni lugu esimestest isiklikest mälestustest, mis on maausuga seotud!
15. Palun kirjelda mõnda sündmust/olukorda/hetke, millele Sa praegu järele mõeldes võid öelda, et see sündmus/olukord/hetk viis Sind arusaamiseni, et oled maausuline!
16. Miks on maausk (*võrreldes teiste religioonidega*) Sinu arvates Sulle sobivaim?
17. Kui oluline on usk Sinu peres? Kuidas Sinu pereliikmed end usuliselt määratlevad?
18. Kellel Su perekonnast on olnud kõige suurem mõju Sinu maausuni jõudmisel? Miks?

19. Kui Su vanemad/lähedased poleks maausulised, siis mis Sa arvad, kas Sa oleks maausuline? Miks?
20. Mida pead eriti oluliseks sellest, mida Sulle lähedased on maausust õpetanud? Räägi mõni lugu sellest, kuidas Sind on usuliselt kasvatatud! Kuidas Sina oma lapsi usuliselt kasvataksid?
21. Milliseid maausulisi väärtusi on Su vanemad/lähedased Sulle edasi andnud? Mida nad on pidanud/peavad kõige olulisemateks? Miks Sa arvad, et see nii on? Kuidas Sa sellesse suhtud?
22. Kui oluliseks pead Sina maausuliste väärtuste edasi andmist? Mis on seejuures Sinu jaoks kõige tähtsam? Miks?
23. Milliseid maausulisi tavasid (igapäevaseid, pühadeaegseid) on perekond Sulle õpetanud?
24. Milliseid pühasid ja kuidas tähistatakse Sinu perekonnas? Räägi mõni meeldejäävaim lugu perega koos veedetud tähtsast pühast või sündmusest, mis on maausuga seotud! Miks just see lugu/need lood on Sulle tähtsad?
25. Millist mõju on avaldanud/avaldatakse maausk suhetele Sinu lähedastega? Millised on head/halvad kogemused?
26. Kas Sind on usu pärast kunagi kiusatud? Kui jah, siis mis Sa arvad, mis on selle põhjus?
27. On Sul olnud ka perioode elus, kui Sa oled oma usus kahelnud? Kui jah, siis miks Sa arvad, et see nii on olnud?
28. Millises vanuses on maausk Sinu jaoks vähem tähtsat rolli mänginud/millises vanuses on tähtsaks saanud? Miks Sa arvad, et see nii on olnud/on?
29. Kuidas väljendub maausk Sinu igapäevaelus? Milliseid maausulisi tegevusi Sa igapäevaselt praktiseerid? Jutusta mõni lugu!
30. Kas Sul tuleb selle teema kohta veel midagi olulist meelde, mida ma ei osanud küsida?

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Jane Andreitšik,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Maausuliste noorte uskumused ja usuline praktika“, mille juhendaja on dr Olga Schihalejev,
  - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, **05.05.2014**